

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Κεφάλαιο Α. Η ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ (14ος αιώνας - αρχές 19^{ου} αιώνα), 4-5 διδακτικές ώρες

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ		ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Επισκόπηση ιστορικού πλαισίου: Κατάκτηση, επέκταση, συρρίκνωση	<p>Να συνθέσουν μια αδρή εικόνα για την Οθωμανική Αυτοκρατορία, γνωρίζοντας τον πολυπολιτισμικό (πολύγλωσσο, πολυθρησκευτικό, πολυεθνικό) χαρακτήρα της.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι υπέρτατος νόμος του οθωμανικού κράτους ήταν ο ιερός νόμος του Ισλάμ.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι βασικό χαρακτηριστικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν οι πόλεμοι και η διαρκής επέκταση.</p> <p>Να μπορούν να ερμηνεύσουν τη διακοπή της επέκτασης (εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες), δίνοντας έμφαση στους οικονομικούς παράγοντες.</p>	<p>Ισλάμ, Ιερός Νόμος, Αυτοκρατορία, Οθωμανοί, ιερός πόλεμος, Γαζήδες, ραχ ottomana, οικονομική κρίση, διομολογήσεις, πολυπολιτισμικότητα</p>	<p>Μακρά διάρκεια, χώρος, ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική αιτιότητα, συνέχεια και αλλαγή</p>	<p>Παρακολούθηση σε χάρτες της εδαφικής επέκτασης και συρρίκνωσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με χρονολογίες στο χάρτη ή χρονολογικό πίνακα. Συζήτηση, μετά από μελέτη δευτερογενούς πηγής, σχετικά με τα αίτια της ανακοπής της επέκτασης.</p> <p>Μελέτη δύο πηγών και συζήτηση στην τάξη για τους λόγους που επιβάλλουν την ανεκτικότητα προς τη διαφορετική θρησκεία, εθνοτική ταυτότητα κ.λπ., ώστε να επιτευχθεί η ειρηνική συνύπαρξη στην αχανή αυτοκρατορία.</p> <p>Υπόδυση ρόλου (ιερός πόλεμος και γαζήδες): είσαι ο Γαζή Εβρενός και πολεμάς στο όνομα της δυναστείας των Οσμάν. Με βάση παράθεμα από το Κοράνι (εγχειρίδιο Β' γυμνασίου) και την επιγραφή στο Μαουσωλείο του Εβρενός (Γιαννιτσά), εξηγείς στους συμμαθητές σου, που υποδύονται τον στρατό σου, γιατί θέλεις να κατακτήσεις πόλεις της δυτικής Μακεδονίας (βλ. ενδεικτικά http://www.balkantale.com/gr/map.php).</p>

				Μελέτη άρθρων από τις Διομολογήσεις (1675) και σχολιασμός της διείσδυσης των Ευρωπαίων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.
Σουλτάνος, Παλάτι, υπήκοοι και επαρχιακή διοίκηση	<p>Να αντιληφθούν ότι η κρατική εξουσία ήταν οργανωμένη γύρω από το πρόσωπο του σουλτάνου και ότι το παλάτι αποτελούσε την ανώτατη διοικητική και δικαστική αρχή.</p> <p>Να γνωρίσουν την ανακτορική ιεραρχία και να συζητήσουν τον ρόλο των προσώπων-ομάδων.</p> <p>Να γνωρίσουν την επαρχιακή διοικητική οργάνωση της αχανούς Αυτοκρατορίας και να αξιολογήσουν την άνοδο των επαρχιακών ελίτ (17ο και 18ο αι.).</p> <p>Να κατανοήσουν ότι οι κύριες διχοτομήσεις στην κοινωνία της Αυτοκρατορίας ήταν ανάμεσα: 1) στα αφορολόγητα κρατικά στελέχη (ασκερί) και τους ραγιάδες, 2) στους μουσουλμάνους και μη μουσουλμάνους υπηκόους.</p>	Σουλτάνος, απολυταρχική εξουσία, Παλάτι, Μεγάλος Βεζύρης, σουλτανικό συμβούλιο, χαρέμι, Πύλη, επαρχιακές ελίτ, βιλαέτι, ασκερί, ραγιάδες, αγάδες	Συνέχεια, μαρτυρία	<p>Σχεδιασμός και ανάλυση πίνακα ή δημιουργία άσκησης άστρου με την ανακτορική δομή και την κεντρική διοίκηση.</p> <p>Οι μαθητές-τριες υποδυόμενοι-ες ρόλους (κρατικά στελέχη, ραγιάδες) μιλούν για τις υποχρεώσεις τους.</p> <p>Αναζήτηση οπτικού υλικού και βιογραφικών στοιχείων για τον Αλή Πασά ως παραδείγματος των ανερχόμενων επαρχιακών ελίτ (αγάδες).</p>
Η οργάνωση του οθωμανικού κράτους και	Να διακρίνουν και να συζητήσουν τα διαφορετικά επίπεδα απονομής της δικαιοσύνης (καδής, εκκλησιαστικά δικαστήρια, εθιμικό δίκαιο).	Φοροείσπραξη, χαράτσι, έγγειος φόρος, καδής, εθιμικό δίκαιο,	Συνέχεια και αλλαγή, σύγκριση, συνέπειες,	Υπόδυση ρόλου σχετικά με την απονομή δικαιοσύνης με βάση την απόφαση ενός καδής στη διαμάχη μεταξύ ενός μουσουλμάνου και ενός χριστιανού (Βιδίνι, 1700): εάν ήσουν καδής ποια θα ήταν η απόφασή σου σε αυτή την

<p>των ελληνορθόδο- ξων κοινοτήτων (τιμαριωτικό σύστημα, απονομή δικαιοσύνης, κοινότητες, εκπαίδευση)</p>	<p>Να διερευνήσουν την πολυδιάστατη λειτουργία (κοινωνικοπολιτική, οικονομική) του θεσμού των κοινοτήτων, τόσο για την οθωμανική διοίκηση όσο και για την οργάνωση των χριστιανών.</p> <p>Να γνωρίσουν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα (σχολές-ακαδημίες, Μεγάλη του Γένους Σχολή, Αθωνιάδα Ακαδημία) και τη φύση τους και να συζητήσουν τη σημασία της εκπαίδευσης για τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και παιδείας.</p>	<p>κοινότητες, κοτζαμπάσηδες, Σχολές, Ακαδημίες</p>	<p>ιστορική ενσυναίσθηση, ιστορική πηγή</p>	<p>υπόθεση; (Βλ. Μ. Μουργκέσκου, Χ. Μπερκτάου (επιμ.), Εναλλακτικό εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία της νεότερης ιστορίας της νοτιοανατολικής Ευρώπης, Βιβλίο εργασίας 1, Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 69, πηγή Β-15 και ασκήσεις).</p> <p>Μελέτη αποσπασμάτων από το Χρονικό του Παπασυναδινού, κοινοτικού άρχοντα στις Σέρρες τον 17ο αιώνα, και συζήτηση, με βάση τον σχολιασμό του Σ. Ασδραχά, για τον ρόλο των προεστών στην είσπραξη των φόρων και στη λειτουργία της τοπικής οικονομίας. Βλ. Τετράδια Εργασίας 7, ΚΝΕ/ΕΙΕ, 1984, σσ. 94-95.</p> <p>Μελέτη συγκριτικά: 1) της περιγραφής της Σχολής της Χίου (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΑ', σ.314), 2) του Χάρτη με τις έδρες των Ανώτερων Σχολών από το 1669 μέχρι το 1821 (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΑ', σ.313), 3) του πίνακα του Ν. Γύζη «Κρυφό Σχολειό» και συζήτηση με βάση τα ακόλουθα ερωτήματα: 1) τι συμπεράσματα εξάγονται για την ελληνική εκπαίδευση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία από την κτιριακή υποδομή της Σχολής της Χίου και τον Χάρτη με τις έδρες των ελληνικών σχολών; 2) θεωρείται ιστορική πηγή για παλαιότερες ιστορικές περιόδους ένα έργο τέχνης π.χ. ένας ζωγραφικός πίνακας;</p>
<p>Καθημερινή ζωή (θρησκευτικοί θεσμοί, εξιλαμισμός,</p>	<p>Να επισημάνουν και να συζητήσουν τον κεντρικό ρόλο που διαδραμάτιζε η θρησκεία στη ζωή των κατοίκων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.</p>	<p>Μιλέτ, Πατριαρχείο, πεσκέσι, οικειοθελής και αναγκαστικός</p>	<p>Ηθική διάσταση, μαρτυρία, ιστορική οπτική,</p>	<p>Σύνταξη καταλόγου με γεωγραφικούς/τοπικούς προσδιορισμούς ονομάτων προσώπων, π.χ. Σουλιώτης, Κρητικός, Μανιάτης, και συζήτηση για το περιεχόμενο των όρων πριν από τον 19ο αιώνα. Σύγκριση με το τι συμβαίνει</p>

<p>παιδομάζωμα)</p>	<p>Να συνειδητοποιήσουν ότι οι εθνικοί προσδιορισμοί απουσίαζαν από την Αυτοκρατορία σε αντίθεση με τις σύγχρονες κοινωνίες εθνικών κρατών.</p> <p>Να προβληματιστούν για την προνομιακή σχέση του Πατριαρχείου με την Πύλη.</p> <p>Να διερευνήσουν όψεις του εξισλαμισμού των μη μουσουλμάνων (οικειοθελής, αναγκαστικός) και να τις αντιπαραβάλουν με τον κρυπτοχριστιανισμό.</p> <p>Να κατανοήσουν τον ρόλο που διαδραμάτισε το παιδομάζωμα ως μηχανισμός προσπορισμού κρατικών στελεχών και δούλων και να παρακολουθήσουν την εξέλιξη του στο χρόνο.</p> <p>Να είναι σε θέση να εντοπίσουν υλικά και άυλα τεκμήρια των αιώνων της οθωμανικής περιόδου στη σημερινή Ελλάδα.</p>	<p>εξισλαμισμός, κρυπτοχριστιανισμός, γενίτσαροι, παιδομάζωμα</p>	<p>ερμηνεία, σύγκριση, συνέχεια και αλλαγή</p>	<p>σήμερα.</p> <p>Μελέτη: 1) της επιστολής του πατριάρχη Κων/πόλεως Θεόκλητου Β΄ στον Ιερεμία Β΄, τέλος 16ου αιώνα (βιβλίο μουσουλμανοπαίδων Β γυμνασίου Κεφ 11 σ. 26) και 2) παραθέματος από το βιβλίο του Παρ. Κονόρτα, Οθωμανικές θεωρήσεις για το Οικουμενικό Πατριαρχείο (Γ. Κόκκινος, Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της Ιστορίας, κείμενο 4, σ. 188). Συζήτηση για τον θεσμικό ρόλο του Πατριάρχη και τη σχέση Πατριαρχείου και οθωμανικής διοίκησης (προνόμια, εξάρτηση κ.λπ.).</p> <p>Αναζήτηση στο λεξικό της σημασίας των όρων «πεσκέσι» και «χαράτσι» σήμερα.</p> <p>Παράθεμα από Molly Greene (Κρήτη: Ένας κοινός Κόσμος) για τους λόγους αλλαγής της πίστης με έμφαση στα οικονομικά κίνητρα - με αναφορά στην περίπτωση της Κρήτης.</p> <p>Μετά από μελέτη δύο πηγών (1. Το σύστημα του ντεβσιρμέ, όπως περιγράφεται από έναν πρώην γενίτσαρο, και 2. Αντίδραση χριστιανών στο παιδομάζωμα), οι μαθητές συντάσσουν δύο επιστολές από γονείς: η μία προσεγγίζει το παιδομάζωμα με προσδοκία κοινωνικής ανέλιξης για το παιδί και η άλλη ως απειλή για την οικογένεια.</p>
-----------------------------	--	---	--	---

				<p>Μελέτη διαφορετικών ιστοριογραφικών ερμηνειών για τον εξισλαμισμό (α. εθνικές ιστοριογραφίες βαλκανικών κρατών = από πάνω καταναγκασμός, β. εθνική τουρκική = ανεκτικότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προς διαφορετική πίστη και ασπασμός του Ισλάμ με ελεύθερη βούληση).</p> <p>Η τάξη μοιράζεται σε ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει ένα μικρό project που το παρουσιάζει στην τάξη: 1) τοπικής ιστορίας με αντικείμενο τον εντοπισμό στην περιοχή, όπου βρίσκεται το σχολείο, μνημείων της οθωμανικής περιόδου (χρονολόγηση, χρήσεις τότε και σήμερα), 2) οθωμανικής κουζίνας (μπορούν να παρακολουθήσουν και την ταινία του Τάκη Μπουλμέτη, Πολίτικη Κουζίνα), 3) μουσικής (κοινά τραγούδια σε όλα τα Βαλκάνια, π.χ. βλ. το βίντεο Whose is that song? http://www.adelamedia.net/movies/whose-is-this-song.php, 4) ιστορίας του θεάτρου σκιών/ καραγκιόζη.</p>
Γραικοί-Ρωμιοί-Έλληνες. Αρματολοί και Κλέφτες, Φαναριώτες	<p>Να συζητήσουν και να κατανοήσουν το διαφορετικό περιεχόμενο των όρων Γραικός, Ρωμιός, Έλληνας και τη βασική χρήση τους κυρίως πριν αλλά και μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους, ώστε να γίνει αντιληπτό πώς σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους συγκροτούνται συλλογικοί αυτοπροσδιορισμοί και ανασημασιοδοτούνται.</p> <p>Να διακρίνουν τους ρόλους των</p>	<p>Γραικοί, Ρωμιοί, Έλληνες Αρματολοί, κλέφτες, Φαναριώτες, Διερμηνείς της Πύλης και του Στόλου</p>	<p>Σημασία στο χρόνο, ιστορική ενσυναίσθηση, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Ανάλυση και συζήτηση παραθέματος για τη σημασία του όρου Έλληνας στα τέλη του 18ου αιώνα.</p> <p>Μελέτη παραθεμάτων σχετικά με τη ζωή και τη δράση των αρματολών και των κλεφτών. Σύνθεση πολυμεσικής παρουσίασης με αξιοποίηση σχετικού οπτικού υλικού με τίτλο «Αρματολός ή κλέφτης; Εναλλαγή και συμπληρωματικότητα των ρόλων».</p> <p>Αναζήτηση πληροφοριών για οικογένειες Φαναριωτών και τους πολλαπλούς ρόλους τους (σχέση με Πατριαρχείο,</p>

	<p>αρματολών και των κλεφτών, έχοντας υπόψη και την επικάλυψή τους.</p> <p>Να συζητήσουν για τον ρόλο των Φαναριωτών ως σημαντικών παραγόντων στην πολιτική (κυρίως εξωτερική) της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.</p>			εξάρτηση από σουλτάνο και επαφή, πολιτισμική και πολιτική, με Ευρώπη).
--	--	--	--	--

Κεφάλαιο Β. ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ (15^{ος} -16^{ος} αιώνας στη Δύση)

3-4 διδακτικές ώρες

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ		ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Η ανακάλυψη της Αμερικής	<p>Να συνειδητοποιήσουν ότι οι ανακαλύψεις λαμβάνουν χώρα την ίδια περίοδο που στη δυτική Ευρώπη συντελείται η Αναγέννηση και στην Ανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια κυριαρχούν οι Οθωμανοί.</p> <p>Να συνδέσουν τις ανακαλύψεις με τις εφευρέσεις, τις τεχνικές βελτιώσεις (μεταφορικά μέσα, οδοστρώσεις, μεταλλουργία), το ανοιχτό πνεύμα της εποχής και κυρίως με τα οικονομικά αίτια (έλεγχος εμπορικών δρόμων, αύξηση πληθυσμού).</p>	<p>Νέος Κόσμος, Θαλασσοπόροι, εμπορικοί δρόμοι, πρώτες ύλες - μεταλλεύματα, Κονκισταδόρες, εκμετάλλευση ιθαγενών, καταστροφή προκολομβιανών πολιτισμών (Ινκας-Αζτέκοι), «εκπολιτισμός», εκχριστιανισμός,</p>	<p>Αλλαγή, χώρος, τεκμηρίωση, ηθική διάσταση</p>	<p>Χωρισμός της τάξης σε ομάδες: συγκέντρωση οπτικού υλικού (σκίτσα, διαγράμματα, εικόνες και αναπαραστάσεις) και πολυμεσική παρουσίαση βασικών στοιχείων που καταδεικνύουν την αποικιακή εξάπλωση (αίτια-μέσα-αποτελέσματα- χωρισμός κόσμου).</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη που παρουσιάζει σχέση και αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων-φύσης, περιβάλλοντος-τεχνολογίας, ιθαγενών και αποίκων ή κατακτητών.</p> <p>Μετά από μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών: ημερολογιακή καταγραφή 1) ενός ναύτη καραβέλας στον ωκεανό, 2) του καπετάνιου του πλοίου.</p>

	<p>Να προσδιορίσουν στον χάρτη την αποικιακή εξάπλωση των Ευρωπαίων (κυρίως Ισπανών και Πορτογάλων).</p> <p>Να αποτιμήσουν τις μεγάλες αλλαγές που επέφεραν στη ζωή και την καθημερινότητα των ανθρώπων (αποίκων και ιθαγενών) οι ανακαλύψεις του Νέου Κόσμου και να μπορούν να τις αφηγηθούν συνοπτικά.</p>	<p>ιεραπόστολοι, αποικιακή βαρβαρότητα, αποικιακός ανταγωνισμός</p>		<p>Παρουσίαση σε διαφάνειες των πολιτισμών Ίνκας και Αζτέκων μέσω οπτικού υλικού και σύντομης αφήγησης των μαθητών.</p> <p>Μελέτη αποσπάσματος από την «Απολογία» του Βαρθολομαίου ντε las Κάζας (Bartolomé de las Casas, <i>Arologia</i>) και αντιπαράθεση επιχειρημάτων για τα δικαιώματα των Ινδιάνων. http://www.he.duth.gr/sharedhistories/index.php/content/s/human-rights-in-the-history-of-art/valuing-individual-human-life/only-if-you-are-human</p> <p>Αναζήτηση κινηματογραφικών ταινιών με θέμα τις Ανακαλύψεις και επιλογή κατάλληλου οπτικού υλικού το οποίο θα συνοδεύει μια σύντομη αφήγηση από πλευράς μαθητών με βάση το θέμα της ταινίας (π.χ., «1492» για την ανακάλυψη της Αμερικής από τον Κολόμβο· «Αγκίρε, η μάστιγα του Θεού» για τα κίνητρα των αποίκων και τη συμπεριφορά τους απέναντι στους ιθαγενείς κ.λπ.). Η κινηματογραφική αναπαράσταση συγκρίνεται με την ιστορική αφήγηση (αποτελεί μια ερμηνεία) και δίνει αφορμή για συζήτηση (ακρίβεια αναπαράστασης, αναχρονισμοί, λάθη, έμφαση, επιλογές σκηνοθετικές κ.λπ.).</p>
<p>Η πρώτη αποικιακή εξάπλωση της Ευρώπης</p>	<p>Να επιχειρηματολογήσουν σχετικά με τη σημασία της αποικιακής εξάπλωσης Ισπανών και Πορτογάλων για τις χώρες τους και τον υπόλοιπο κόσμο.</p>	<p>Αποικιακός ανταγωνισμός, έμποροι-ναυτικοί, δουλεμπόριο, συγκέντρωση</p>	<p>Συνέχεια, διάρκεια, τεκμηρίωση, ιστορική ενσυναίσθηση, ηθική</p>	<p>Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη με στοιχεία γεωγραφικής κατανομής αποικιών, προϊόντων εισαγωγής (μέταλλα, νέες καλλιέργειες, εξωτικά προϊόντα), μεγάλων λιμανιών στην Ευρώπη και τις αποικίες.</p>

	<p>Να συζητήσουν την εκμετάλλευση των ιθαγενών και να κρίνουν τις συνέπειες της εκμετάλλευσης των δούλων και της εργασίας τους για τις αποικιακές δυνάμεις.</p> <p>Να αποτιμήσουν και να συζητήσουν για τον βίαιο εκχριστιανισμό των κατακτημένων περιοχών.</p> <p>Να αναλύσουν και να αξιολογήσουν τις συνέπειες της αποικιακής εξάπλωσης στην κοινωνία και την οικονομία (Ευρώπη-Νέος Κόσμος) και τον ρόλο της στη συγκρότηση των μεγάλων και ισχυρών απολυταρχικών ευρωπαϊκών εθνικών κρατών.</p>	<p>χρημάτων / κεφαλαίων, κρατικός έλεγχος εμπορίου</p>	<p>διάσταση, αίτια και συνέπειες, χώρος</p>	<p>Παιχνίδι ρόλων μετά από μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών κατασκευή ημερολογιακής καταγραφής: 1) ενός ιεραπόστολου, ο οποίος περιγράφει τις συνθήκες ζωής των ιθαγενών πριν και μετά την άφιξη των αποίκων και εκθέτει τις σκέψεις και τα ηθικά του διλήμματα· 2) ενός εμπόρου, ο οποίος εμπορεύεται πρώτες ύλες από τη Νότια Αμερική.</p> <p>Αναζήτηση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών σχετικών με τις πρώτες μορφές δουλεμπορίου, συζήτηση και συνοπτική απόδοση των πληροφοριακών στοιχείων που θα εξαχθούν.</p>
<p>Αναγέννηση και Ανθρωπισμός</p>	<p>Να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά του διεθνούς γοθτικού ρυθμού, να τα διακρίνουν ως σημεία μετάβασης από μια εποχή σε μια άλλη και να τα συσχετίσουν με την ανάπτυξη των πόλεων και των εμπορικών δρόμων της Κεντρικής Ευρώπης.</p> <p>Να κατανοήσουν τους όρους «Αναγέννηση» (Γραμμάτων και Τεχνών) και «Ανθρωπισμός».</p> <p>Να διερευνήσουν τα αίτια της</p>	<p>Προαναγεννησιακή τέχνη, Διεθνής Γοθτικός Ρυθμός, Αναγέννηση, Ανθρωπισμός, αναγεννησιακή τέχνη, αναγεννησιακός άνθρωπος, καθολικός άνθρωπος (Homo</p>	<p>Αλλαγή, διάρκεια, σύγκριση, αιτιότητα, τεκμηρίωση</p>	<p>Παρατήρηση, μελέτη και συζήτηση για αντιπροσωπευτικά εικαστικά έργα τέχνης Διεθνούς Γοθτικού Ρυθμού, όπως ο <i>Ευαγγελισμός</i> του S. Mertini και η <i>Προσκύνηση των Μάγων</i> των Lorenzo Monaco και Gentile da Fabriano συγκριτικά με έργα ύστερης Βυζαντινής Τέχνης και πρώιμης Αναγέννησης (π.χ. τον <i>Ευαγγελισμό</i> του Fra Angelico).</p> <p>Κατασκευή πολυμεσικών παρουσιάσεων με θέματα από την αναγεννησιακή τέχνη: πρόδρομοι, κύριοι εκπρόσωποι, γλυπτική, ζωγραφική, αρχιτεκτονική.</p> <p>Θεματικές παρουσιάσεις σε διαφάνειες: να επιλέξετε</p>

	<p>Αναγέννησης και να τα συσχετίσουν με την οικονομική πρόοδο των ιταλικών πόλεων (συγκέντρωση πλούτου-έμποροι).</p> <p>Να στοχαστούν σχετικά με τη σύνδεση της Αναγέννησης με την αρχαιότητα και τις κλασικές ανθρωπιστικές αξίες της, να τεκμηριώσουν τις απόψεις τους και να είναι σε θέση να δείξουν πώς αυτή η σύνδεση εκφράζεται στην Τέχνη.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της αναγεννησιακής τέχνης σε έργα εμβληματικών καλλιτεχνών της περιόδου, όπως ο Λεονάρντο ντα Βίντσι, ο Μιχαήλ Άγγελος και ο Ραφαήλ.</p> <p>Να γνωρίζουν και να τοποθετούν μεγάλες προσωπικότητες της Αναγέννησης στον τόπο και τον χρόνο τους.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις αλλαγές που έφερε για τον άνθρωπο και την κοινωνία η Αναγέννηση (γράμματα, έρευνα, επιστήμη).</p>	<p>Universalis), ιταλικές πόλεις, μαικήνες</p>	<p>έργα: α) με μυθολογικό ή θρησκευτικό περιεχόμενο, β) με θέματα από την καθημερινότητα (Ιταλία, Φλάνδρα, Γερμανία). Συζήτηση για τα θέματα που επιλέγονται και για τις διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις τρεις ευρωπαϊκές σχολές.</p> <p>Χωρισμός μαθητών σε ομάδες και σύνθεση αυτοβιογραφικών αφηγήσεων πνευματικών και καλλιτεχνικών προσωπικοτήτων της Αναγέννησης, όπως Δάντης, Πετράρχης (πρόδρομοι), Λεονάρντο Ντα Βίντσι, Μικελάντζελο, Μακιαβέλι, Έρασμος κ.ά. Δραματοποιημένη παρουσίασή τους στην τάξη.</p> <p>Σε συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό που διδάσκει το μάθημα της λογοτεχνίας, επιλογή χαρακτηριστικών αποσπασμάτων λογοτεχνικών έργων και καταγραφή σε μορφή μικρών καρτών με χαρακτηριστικές ρήσεις με στόχο τον εντοπισμό της ανανέωσης εκφραστικών και αφηγηματικών μορφών: Μετάβαση από το έπος στο μυθιστόρημα και καινοτομίες, όπως τα σονέτα, οι νουβέλες (Βοκκάκιος: Δεκαήμερο, Δάντης: Θεία Κωμωδία, Πετράρχης: σονέτα για τη Λάουρα, Ραμπελαί: Γαργαντούας και Παντακρουέλ, Αριόστο: Μαινόμενος Ορλάνδος, Τσώσερ: Ιστορίες του Καντέρμπουρου, μέχρι το Λόπε ντε Βέγκα και τον Σαίξπηρ). Θεματική ανανέωση: καθημερινότητα, ερωτικές ιστορίες, χιούμορ. Ελευθερία και χαρά για τη ζωή.</p> <p>Ανάπτυξη παιχνιδιού σχετικών ερωταποκρίσεων (ποιος είτε τι) ή ποιος έκανε τι.</p>
--	---	--	---

				<p>Ενεργητική ακρόαση αναγεννησιακής μουσικής, η οποία θα συνοδεύει παρουσιάσεις και δραστηριότητες: μαδριγάλια, καντσόνε, όργανα και ορχήστρες (αναγεννησιακό λαούτο, εκκλησιαστικό όργανο, κλειδοκύμβαλο), πολυφωνικές συνθέσεις (Giovanni Palestrina).</p> <p>https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Orfeo - Toccata.ogg, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Audio_files_of_renaissance_period_classical_music, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Giovanni_Pierluigi da Palestrina</p>
Η εφεύρεση της τυπογραφίας	<p>Να κατανοήσουν και να αποτιμήσουν τη σημασία της εφεύρεσης της τυπογραφίας και να τη συσχετίσουν με τις μεγάλες αλλαγές στη νοοτροπία των ανθρώπων που επέφερε σταδιακά η Αναγέννηση (διάδοση ιδεών, παιδεία, πιο φτηνά βιβλία).</p>	<p>Τυπογραφία, Βίβλος, χαρτί/χαρτοποΐα</p>	<p>Τομή, διάρκεια, συνέπειες, ιστορική ενσυναίσθηση, σύγκριση, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Παιχνίδι ρόλων. Σύνταξη σύντομου κειμένου:</p> <p>α. Ένας νεαρός φοιτητής Θεολογίας στη Γερμανία του 15^{ου} αιώνα παίρνει στα χέρια του ένα τυπογραφικό χαρτί αρκετών σελίδων με μια ιστορία της Βίβλου και καταγράφει τις εντυπώσεις και τα συναισθήματά του.</p> <p>β. Ένας τυπογράφος αποστέλλει επιστολή σε ένα φίλο του έμπορο εξηγώντας του την ανάγκη για χαρτί προτείνοντας τρόπους για την κάλυψη της ζήτησης.</p> <p>Οι μαθητές διαβάζουν την πηγή: <i>Η τέχνη της τυπογραφίας θα διαδώσει τη γνώση τόσο πολύ, ώστε ο απλός λαός, επειδή θα γνωρίζει τα δικαιώματά και τα προνόμιά του, δε θα δέχεται να τον κυβερνούν με καταπιεστικό τρόπο.</i> Σάμουελ Χάρτλιμπ, Περιγραφή του φημισμένου βασιλείου της Μακαρίας, έτος 1641. (Λίγη ακόμη ιστορία 10-11, Β΄ Γυμνασίου της εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων, πηγή 10, 28).</p>

				<p>Δραστηριότητα: να συζητήσετε γιατί η τυπογραφία παίζει καθοριστικό ρόλο στη διάδοση της γνώσης και συνεπώς στη γνώση, υπεράσπιση και διεκδίκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η συζήτηση μπορεί να επεκταθεί στις σύγχρονες μορφές διάδοσης της γνώσης: αναλογίες της σύγχρονης πληροφορικής επανάστασης με την επανάσταση της τυπογραφίας.</p>
<p>Μεταρρύθμιση-Αντιμεταρρύθμιση</p>	<p>Να εντοπίσουν, να κατανοήσουν και να μπορούν να εξηγήσουν τους λόγους αμφισβήτησης της Καθολικής Εκκλησίας.</p> <p>Να μπορούν να συνδέσουν με επιχειρήματα την αμφισβήτηση των πρακτικών της Καθολικής Εκκλησίας και το αίτημα για Μεταρρύθμιση με την Αναγέννηση.</p> <p>Να στοχαστούν και να συζητήσουν σχετικά με τις μεταρρυθμιστικές προτάσεις του Λούθηρου και του Καλβίνου.</p> <p>Να συσχετίσουν το κίνημα της Μεταρρύθμισης με γενικότερα κινήματα αμφισβήτησης (κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες).</p> <p>Να διερευνήσουν τους λόγους της</p>	<p>Μεταρρύθμιση, συγχωροχάρτια, Πόλεμος Χωρικών, Διαμαρτυρόμενο ι Πρίγκηπες, λουθηρανισμός, καλβινισμός, αγγλικανισμός, πουριτανισμός, Αντιμεταρρύθμιση, Ιερή Εξέταση, Index, Μοναστικά Τάγματα, Τάγμα Ιησουιτών Μοναχών</p>	<p>Συνέχεια, συνέπειες, ιστορική ενσυναίσθηση, μαρτυρία, ηθική διάσταση, αλλαγή</p>	<p>Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη: α) με τις πρωταγωνιστικές μορφές της Μεταρρύθμισης (πρόσωπα, απόψεις, εξάπλωση, συνέπειες), β) με τους πρωταγωνιστές και τους βασικούς άξονες της Αντιμεταρρύθμισης.</p> <p>Παρακολούθηση στον χάρτη της Ευρώπης του χώρου επιρροής των Καθολικής Εκκλησίας, των προτεσταντικών εκκλησιών και της ορθόδοξης εκκλησίας. Συζήτηση για τη διάσπαση των χριστιανικών εκκλησιών.</p> <p>Παρουσίαση των βασικών διαφορών της Καθολικής Εκκλησίας από τις προτεσταντικές.</p> <p>Το τάγμα των Ιησουιτών : σκοπός ίδρυσης και η δράση του ανά τον κόσμο. Επιλογή σκηνών από την ταινία Silence (Σιωπή) του Martin Scorzese που αναφέρεται στη δράση των Ιησουιτών στην Ιαπωνία του 17^{ου} αιώνα. Το παιδαγωγικό τους έργο.</p> <p>Παρακολούθηση και σχολιασμός αποσπασμάτων από την ταινία Luther (2003) του Eric Till: Πώς παρουσιάζεται η</p>

	<p>αντίδρασης των καθολικών στη Μεταρρύθμιση, να αποτιμήσουν τη στάση της Καθολικής Εκκλησίας και να επιχειρηματολογήσουν για τις κρίσεις τους.</p> <p>Να είναι σε θέση να δείξουν και να αποτιμήσουν τον τερματισμό της θρησκευτικής ενότητας στη Δύση.</p>			<p>εκμετάλλευση των συγχωροχαρτιών της Καθολικής Εκκλησίας στη Γερμανία, ποια η κατάσταση του πλήθους των πιστών και ποια η αντίδραση του Λούθηρου (φύλλο εργασίας).</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: 1) είσαι οπαδός του Λούθηρου και γράφεις μια επιστολή για τα κακώς κείμενα στη στάση της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας και την ανάγκη αλλαγών και μεταρρυθμίσεων, βασισμένος σε κάποιες από τις 95 θέσεις του Λούθηρου· 2) αγώνας επιχειρηματολογίας, υπέρ και κατά της Μεταρρύθμισης.</p> <p>Επιλογή οπτικού υλικού (εικόνες, πίνακες, γκραβούρες, αναπαραστάσεις κινηματογραφικές) με θέματα από την Ιερά Εξέταση. Κατασκευή πολυμεσικής παρουσίασης.</p> <p>Σύγκριση και σχολιασμός θρησκευτικών χαρτών της Ευρώπης, πριν και μετά τη Μεταρρύθμιση.</p>
--	--	--	--	--

Κεφάλαιο Γ. Η ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ (16ος-17ος αι.)

4-5 διδακτικές ώρες

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ		ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Γενική επισκόπηση ιστορικού	Να συζητήσουν το περιεχόμενο των όρων "συγκεντρωτικό κράτος" και "απολυταρχία", να διερευνήσουν τα	Μονάρχης, ευγενείς, κλήρος,	Αλλαγή και συνέχεια, χώρος,	Σύνταξη εννοιολογικού χάρτη ή άσκηση άστρου με κέντρο την απολυταρχία.

<p>πλαisiού: Η διαμόρφωση του συγκεντρωτικού κράτους και της απολυταρχίας (16^{ος}-17^{ος} αι.)</p>	<p>Βασικά χαρακτηριστικά της απολυταρχικής εξουσίας και να αναζητήσουν παραδείγματα από διαφορετικές ιστορικές περιόδους.</p> <p>Να αναδείξουν τις ιστορικές αλλαγές που οδηγούν στη δημιουργία του συγκεντρωτικού κράτους στη δυτική Ευρώπη.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι τα μεγάλα συγκεντρωτικά κράτη συνυπάρχουν με μικρής έκτασης κράτη και διαφορετικά μοντέλα πολιτικής και κοινωνικής οργάνωσης (ιταλικές πόλεις, Κάτω Χώρες).</p> <p>Να εξηγήσουν την πολιτισμική και θεσμική διαφοροποίηση της Ρωσίας σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη και να κατανοήσουν τη ρωσική εκδοχή της απολυταρχίας.</p>	<p>Βασιλιάς-Ήλιος, Ελέω Θεού βασιλεία, κοζάκοι, βογιάροι, τσάρος, Ρωσική Αυτοκρατορία, δουλοπαροικία</p>	<p>σύγκριση</p>	<p>Μελέτη πηγών και συζήτηση σε ομάδες για τις αιτίες και τις συνέπειες της απολυταρχίας.</p> <p>Εντοπισμός και καταγραφή των διαφορετικών χαρακτηριστικών των συγκεντρωτικών και μη κρατών με τη βοήθεια υπομνηματισμένου χάρτη. Συζήτηση για την έννοια του συγκεντρωτισμού και των εκφάνσεών του διαχρονικά.</p> <p>Μια μέρα της ζωής του Λουδοβίκου ΙΔ΄ στις Βερσαλλίες. http://en.chateauversailles.fr/discover/history/day-life-louis-xiv. Συζήτηση για τα χαρακτηριστικά του απόλυτου μονάρχη.</p> <p>Μελέτη της προσωπογραφίας του Ιβάν Δ΄ με παράλληλη αξιοποίηση αποσπασμάτων της ταινίας του Σ. Αϊζενστάιν "Ιβάν ο Τρομερός" (1945, http://www.imdb.com/title/tt0037824/?ref=mv_sr_1).</p> <p>Με βάση τις δύο παραπάνω πηγές, σύγκριση του γάλλου και του ρώσου μονάρχη.</p>
<p>Θρησκευτικοί πόλεμοι στην Ευρώπη</p>	<p>Να συζητήσουν τα αίτια και τις συνέπειες των θρησκευτικών πολέμων στη δυτική Ευρώπη μετά τη Μεταρρύθμιση.</p>	<p>Θρησκευτικοί πόλεμοι, ουγενότοι, Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου, προτεστάντικές εκκλησίες</p>	<p>Αιτιότητα, πηγή, σύγκριση, ηθική διάσταση</p>	<p>Μελέτη και συζήτηση με βάση πρωτογενείς πηγές και εικόνες που αναπαριστούν τη Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου (1572).</p> <p>Παρακολούθηση αποσπασμάτων από την ταινία «Βασίλισσα Μαργκό» (1994) http://www.imdb.com/title/tt0110963/ και συζήτηση περί του θρησκευτικού φανατισμού και της διαχρονικής</p>

				σημασίας του.
Η Ένδοξη Επανάσταση στην Αγγλία	<p>Να αντιληφθούν τη σημασία της Ένδοξης Επανάστασης για την εξέλιξη του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος στην Ευρώπη συνολικά.</p> <p>Να συζητήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αγγλικού πολιτεύματος, όπως αυτό εδραιώνεται κατά τον 17ο αιώνα.</p> <p>Να εξετάσουν και να συζητήσουν τους τρόπους με τους οποίους η πολιτική-πολιτειακή μεταβολή στην Αγγλία ισχυροποιεί το κράτος και συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη.</p>	«Αναίμακτη επανάσταση», Χάρτα Δικαιωμάτων, Κοινοβούλιο, προστασία ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων, περιφράξεις, εξάλειψη μονοπωλίων	Αιτιότητα, αλλαγή	Κριτική μελέτη δευτερογενών πηγών σχετικά με την Ένδοξη Επανάσταση και τις επιπτώσεις της τόσο στην Αγγλία (π.χ. ισχυροποίηση κράτους και οικονομική ανάπτυξη) όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη.
Λατινοκρατία στην ανατολική Μεσόγειο	<p>Να κατανοήσουν τον οικονομικό και πολιτικό ανταγωνισμό της Βενετίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία στην ανατολική Μεσόγειο.</p> <p>Να διερευνήσουν και να συζητήσουν τους λόγους της παρακμής της Ενετικής Αυτοκρατορίας και της αποχώρησής της από την ανατολική Μεσόγειο.</p> <p>Να εντοπίσουν τις διαφορετικές μορφές της Λατινοκρατίας (προέλευση, διάρκεια κ.λπ.) και τους</p>	Φραγκοκρατία, Λατινοκρατία, Δυτικές κυριαρχίες, Ενετοκρατία, libro d' oro, αγγαρείες	Αιτιότητα, χώρος, ομοιότητα και διαφορά	<p>Συγκέντρωση και κριτική μελέτη οπτικού υλικού (γκραβούρες, χάρτες κ.λπ.) σχετικού με την εποχή.</p> <p>Ερευνητικό project σχετικά με μνημεία που παραπέμπουν στην εποχή και βρίσκονται σε γειτονικούς στην έδρα του σχολείου τόπους, με ανάλογες επισκέψεις.</p> <p>Δημιουργία χρονολογίου με κομβικά σημεία (χρονικά-τοπικά) της Λατινοκρατίας στον ελλαδικό χώρο.</p> <p>Αξιοποίηση λογισμικού ιστορικών χαρτών για τον εντοπισμό χωροχρονικών στοιχείων της Λατινικής κυριαρχίας στην Ανατολική Μεσόγειο.</p>

	<p>φορείς της στα Επτάνησα, στα νησιά του Αιγαίου, στην Πελοπόννησο, στην Κρήτη, στην Κύπρο κ.λπ.</p> <p>Να συζητήσουν τις πολιτισμικές αλλαγές που επιφέρει η παρουσία των Λατίνων και του καθολικισμού στον ελλαδικό χώρο και να τις συγκρίνουν με τις αλλαγές στις ελλαδικές περιοχές που βρίσκονται υπό οθωμανική κυριαρχία.</p> <p>Να είναι σε θέση να εντοπίσουν υλικά και άλλα τεκμήρια της λατινικής παρουσίας στις αντίστοιχες περιοχές σήμερα (θρήσκευμα, ιδιώματα, τοπωνύμια, αρχιτεκτονική, μουσική κ.λπ.).</p>			<p>Δημιουργία φύλλου εργασίας με τα τοπικά δημογραφικά, οικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά των διαφόρων περιοχών.</p> <p>Συζήτηση σε ομάδες για τις διαφορές ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις των βενετοκρατούμενων κτήσεων και την καθημερινότητά τους (αρχιτεκτονική, λογοτεχνία, αρχαιακό υλικό, συμβόλαια εργασίας). Πρβλ. το σχετικό παράθεμα στο Θεματικό Φάκελο για το Ηράκλειο Κρήτης.</p>
Εμπορική επανάσταση	<p>Να εκτιμήσουν τη σημασία της εμπορικής δραστηριότητας (κυρίως του διεθνούς εμπορίου) για τον εκχρηματισμό της οικονομίας, τη συσσώρευση κεφαλαίου και τη μετάβαση στον καπιταλισμό.</p> <p>Να συζητήσουν και να εμπεδώσουν γιατί χρησιμοποιείται ο όρος «επανάσταση» για τους οικονομικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς που συνδέονται με τη συγκρότηση της</p>	<p>Κινέζικα μπαχαρικά, ασήμι, συσσώρευση πλούτου, μεγαλεμπόριο, υπερπόντιο εμπόριο, μετοχική εταιρεία, ασφαλιστικές εταιρείες,</p>	<p>Μεταβολή, αιτιότητα, τομή, σύγκριση</p>	<p>Αγώνας επιχειρηματολογίας σχετικά με τις αλλαγές στην καθημερινότητα των ανθρώπων, εξαιτίας της Εμπορικής Επανάστασης.</p> <p>Αξιοποίηση αποσπασμάτων της ταινίας "Ο έμπορος της Βενετίας" (2004, http://www.imdb.com/title/tt0379889/), και συσχέτιση με το ομώνυμο έργο του Σαίξπηρ.</p> <p>Κριτική αποτίμηση της οικονομικής πολιτικής Ισπανίας και Πορτογαλίας από τη μια και Αγγλίας και Ολλανδίας από την άλλη.</p>

	<p>εμπορικής αστικής τάξης.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι το αντικείμενο του πλούτου διαφέρει από εποχή σε εποχή (χρυσός - πολύτιμα μέταλλα, έγγεια περιουσία, χρήμα).</p> <p>Να επισημάνουν τα χαρακτηριστικά του μερκαντιλισμού ως οικονομικού συστήματος (συσσώρευση πολύτιμων μετάλλων, ενεργητικό εμπορικό ισοζύγιο, δασμοί εισαγωγής).</p> <p>Να αντιληφθούν τις διαστάσεις, τη διάρκεια και τη σημασία του δουλεμπορίου.</p>	<p>τράπεζες, εμπορικός καπιταλισμός, αποικιακός ανταγωνισμός, δουλεμπόριο, μερκαντιλισμός</p>	<p>Μελέτη του «Υπομνήματος περί Εμπορίου» του Κολμπέρ (1664) https://sourcebooks.fordham.edu/mod/1664colbert.asp και της κριτικής του Άνταμ Σμιθ στον μερκαντιλισμό (Έρευνα για τη Φύση και τα Αίτια του Πλούτου των Εθνών, 1776, Βιβλίο 4, κεφ. 1) και καταγραφή σε αφίσα των βασικών αρχών του μερκαντιλισμού.</p> <p>Παρακολούθηση στον χάρτη του δουλεμπορικού τριγώνου (Middle Passage Voyage): Ευρώπη-Αφρική-Αμερική (ευρωπαϊκό κεφάλαιο - αφρικανική εργατική δύναμη - αμερικανικά εδάφη) με στόχο να φανεί ότι οι σκλάβοι από την Αφρική ανταλλάσσονταν με ζάχαρη, καφέ, καπνό, ρύζι και αργότερα βαμβάκι και απέφεραν τεράστια κέρδη στους εμπόρους. Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη με τα παραπάνω στοιχεία, όπου σημειώνεται η διάρκεια του δουλεμπορίου και η κατάργησή του. https://www.tes.com/teaching-resource/slave-trade-introduction-to-slavery-lesson-pp-6189067</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: τρεις σκλάβοι διηγούνται την ιστορία τους: Μία γυναίκα και δύο άνδρες (π.χ. Τάνα, Κάρε, Μόναρ: υπάρχουν βάσεις δεδομένων με αφρικανικά ονόματα σκλάβων) http://www.slavevoyages.org/voyage/download). Πώς μεταφέρθηκαν από την Αφρική, το ταξίδι, οι συνθήκες εργασίας και διαβίωσης στη χώρα που βρέθηκαν. Μαζί τους είναι ο καπετάνιος του δουλεμπορικού πλοίου Brooks, ο Arnold Brown που συζητά με τον Άγγλο δουλέμπορο James Smart για τα προβλήματα της</p>
--	---	---	---

				<p>μεταφοράς των σκλάβων και ένας νεαρός δάσκαλος ο John Hopkins από την Βοστώνη που υποστηρίζει την κατάργηση της δουλείας. http://www.liverpoolmuseums.org.uk/ism/slavery/slave-stories/index.aspx</p> <p>Αναζήτηση απεικονίσεων που σχετίζονται με το δουλεμπόριο: κατόψεις και εικόνες δουλεμπορικών πλοίων, σκίτσα, εκθέματα μουσείων (Λίβερπουλ, Μπρίστολ) και κατασκευή πολυμεσικής παρουσίασης με μουσική επένδυση μπλουζ.</p>
Επιστημονική -πνευματική επανάσταση	<p>Να τεκμηριώσουν τη γνώμη τους για το ποιες από τις επιστημονικές ανακαλύψεις άλλαξαν τον τρόπο αντίληψης του κόσμου και συγκρότησαν μια πραγματική «επανάσταση» και να προβληματιστούν για το ποιες από τις επιστημονικές απόψεις της εποχής ισχύουν μέχρι σήμερα.</p> <p>Να παρακολουθήσουν συγκριτικά την πορεία της επιστήμης και της τέχνης στη Γαλλία, τη Βενετία και στην Ολλανδία.</p> <p>Να γνωρίσουν μεγάλα έργα της καλλιτεχνικής δημιουργίας, να εντοπίσουν πάνω στον χάρτη της Ευρώπης πού τοποθετούνται τα</p>	<p>Αυθεντία, παρατήρηση και πείραμα, (εμπειρισμός), επιστημονική μέθοδος, Πολιτεία των Γραμμάτων, κυνήγι των μαγισσών</p>	<p>Ιστορική σημαντικότητα , χώρος, αλλαγή, σύγκριση, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Αγώνας επιχειρηματολογίας σχετικά με το κατά πόσο οι επιστημονικές ανακαλύψεις προϋποθέτουν την αμφισβήτηση της παγιωμένης επί αιώνες αυθεντίας ή είναι απαραίτητος ο σεβασμός της παραδοσιακής γνώσης. Μελέτη οπτικού υλικού (εικόνες, φιλμ), προκειμένου να εντοπιστούν χαρακτηριστικά της ιστορικής περιόδου σε επιστήμη, τέχνη και κοινωνία.</p> <p>Αξιοποίηση ταινιών εποχής, π.χ., «Galileo» του Μ. Μπρεχτ (1975) http://www.imdb.com/title/tt0073029/?ref =nv_sr_2 και/ή «Το κορίτσι με το μαργαριταρένιο σκουλαρίκι» (2003) http://www.imdb.com/title/tt0335119/, για την κατανόηση των ιστορικών χαρακτηριστικών της περιόδου.</p> <p>Εικονική διαδικτυακή περιήγηση σε μουσεία και μελέτη διάσημων εικαστικών έργων της εποχής.</p> <p>Παραγωγή οπτικού (ή /και κειμενικού) αφηγήματος με</p>

	<p>κέντρα καλλιτεχνικής παραγωγής και να συζητήσουν τους λόγους της συγκεκριμένης γεωγραφικής κατανομής.</p> <p>Να συνδέσουν Μεταρρύθμιση και Αντιμεταρρύθμιση με την τέχνη και να εντοπίσουν το πώς επηρεάζουν ανάλογα τη θεματολογία των εικαστικών τεχνών.</p> <p>Να διερευνήσουν και να συζητήσουν για την επίδραση των οικονομικών, κοινωνικών και επιστημονικών εξελίξεων κατά τους συγκεκριμένους αιώνες στην καθημερινή ζωή των κατοίκων της δυτικής Ευρώπης.</p>			<p>θέμα: «Μια μέρα από τη ζωή μου / ενός Λονδρέζου μαθητή» (17^{ος} αιώνας).</p> <p>Κατασκευή πολυμεσικής παρουσίασης με εικαστικά (Ρούμπενς, Ρέμπραντ, Βερμέερ,Καραβάτζιο, Βελάσκεθ) και αρχιτεκτονικά (Μπερνίνι) έργα της εποχής 1600-1800 που συνοδεύονται από μουσική μπαρόκ (Χέντελ-Μπαχ-Σκαρλάτι-Ραμώ-Αλμπινόνι). Σύνδεση με Αντιμεταρρύθμιση και απολυταρχική Ευρώπη. https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Baroque_music</p> <p>Διοργάνωση ψηφιακής επίδειξης μόδας με θέμα «από το μπαρόκ στο ροκοκό» και συζήτηση για τις κοινωνικές διαστάσεις της ενδυμασίας. Ανάλογη δραστηριότητα μπορεί να γίνει και με έπιπλα.</p>
--	---	--	--	--

Κεφάλαιο Δ. Διαφωτισμός και Επαναστάσεις (18^{ος} - μέσα 19^{ου} αιώνα). Η Ελληνική Επανάσταση

8-10 διδακτικές ώρες

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ		ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός	Οι μαθητές και οι μαθήτριες: Να επισημάνουν τις βασικές αρχές του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, καθώς και τα θέματα στα οποία εστίασαν το ενδιαφέρον τους οι εκπρόσωποί του.	Διαφωτισμός, ορθολογισμός, διάκριση εξουσιών,	Πηγή, χρόνος, ιστορική συνέχεια, εμβάθυνση σε	Σύνταξη εννοιολογικού χάρτη ή άσκηση άστρου με κέντρο τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό. Παιχνίδι ερωταποκρίσεων: ποιος από τους διαφωτιστές

<p>Νεοελληνικός Διαφωτισμός</p>	<p>Να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, συσχετίζοντάς τα με το ιστορικό πλαίσιο της περιόδου κατά την οποία εμφανίστηκε.</p> <p>Να συσχετίσουν τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό με την ανάπτυξη του εμπορίου και της τυπογραφίας.</p> <p>Να διακρίνουν επιρροές του Ευρωπαϊκού στον Νεοελληνικό Διαφωτισμό.</p> <p>Να συζητήσουν και να αποτιμήσουν τις αντιδράσεις απέναντι στον Νεοελληνικό Διαφωτισμό.</p> <p>Να εντοπίσουν και να συζητήσουν βασικές διαφωτιστικές αρχές που έχουν επιβιώσει στις μέρες μας.</p>	<p>κοινωνικό συμβόλαιο, Εγκυκλοπαίδεια, ορθόδοξη εκκλησία, μετακένωση, Νέα Πολιτική Διοίκηση</p>	<p>ιστορική έννοια, αλλαγή στον χρόνο, ηθική διάσταση</p>	<p>είπε (ή έκανε) τι. με αξιοποίηση χαρακτηριστικών μικρών αποσπασμάτων σε μορφή καρτελών και χωρισμό της τάξης σε εναλλασσόμενες ομάδες.</p> <p>Αναζήτηση στην ιστοσελίδα http://www.gnomikologikon.gr αποφθεγμάτων που διατύπωσαν ευρωπαίοι διαφωτιστές και δημιουργία θεματικών κολάζ ή αφισών με θέματα: πλούτος-φτώχεια, άνδρας-γυναίκα, θρησκεία, πολιτική.</p> <p>Μελέτη δευτερογενών πηγών με σκοπό τη συγγραφή κειμένου με θέμα «Μέσα σε ποιες συνθήκες αναπτύχθηκε ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός;»</p> <p>Χρήση πρωτογενών πηγών (π.χ. Ελληνική Νομαρχία και/ή κείμενα Ρήγα, όπως η «Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη»), με σκοπό τον εντοπισμό συγκλίσεων ανάμεσα στα δύο ρεύματα.</p> <p>Μελέτη δύο αντικρουόμενων πρωτογενών πηγών (π.χ. της «Πατρικής Διδασκαλίας» του Πατριαρχείου Αντιοχείας και της «Αδελφικής Διδασκαλίας» του Κοραή) και δημιουργία δίστηλου πίνακα με θέμα «έχουν αξία οι θετικές επιστήμες;».</p> <p>Ανάγνωση και σχολιασμός αποσπασμάτων από τον «Αιμίλιο» του Ρουσό. Συζήτηση για την επίδραση των παιδαγωγικών ιδεών του Ρουσό στο σύγχρονο σχολείο.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: Είσαι δεκαπεντάχρονος γιος εμπόρου και</p>
--	--	--	---	---

				ξεκινάς τις σπουδές σου στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης. Καταγράφεις τις εντυπώσεις και τα συναισθήματά σου σε επιστολή που γράφεις προς τον εξάδελφό σου που ζει στη Χίο.
Αμερικανική Επανάσταση	Να συνειδητοποιήσουν την επίδραση του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού στην έκρηξη και τις εξελίξεις της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης.	Εθνική συνείδηση, Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας, Παλιό Καθεστώς, Τρίτη Τάξη, αβράκωτοι, Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, συνταγματική μοναρχία, αβασίλευτη δημοκρατία, Τρομοκρατία, Διευθυντήριο, ναπολεόντεια περίοδος, Ιερή Συμμαχία, Παλινόρθωση	Πηγές, τεκμηρίωση, αίτια και συνέπειες, ιστορική ενσυναίσθηση	Τεκμηρίωση της σχέσης Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού- Αμερικανικής και Γαλλικής Επανάστασης μέσω της αξιοποίησης της «Διακήρυξης της 4 ^{ης} Ιουλίου» και των πολιτικών απόψεων των Τζον Λοκ και Μοντεσκιέ. Δημιουργία φύλλου εργασίας: α) με τα δημογραφικά, οικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά των αμερικανικών αποικιών στα μέσα του 18 ^{ου} αιώνα, β) με τα χαρακτηριστικά της γαλλικής κοινωνίας τις παραμονές της επανάστασης, προκειμένου να εντοπιστούν οι λόγοι που οδήγησαν στις δύο επαναστάσεις. Παιχνίδι ρόλων: Συμμετέχεις στη Γιορτή του Τσαγιού και απευθύνεις ένα σύντομο κείμενο στο συγκεντρωμένο πλήθος. Προβολή αποσπασμάτων από το ντοκιμαντέρ της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης «Η Γαλλική Επανάσταση» https://www.youtube.com/watch?v=Gc9R4PyH-Ic Αξιοποίηση εικαστικών έργων στα οποία αποτυπώνονται πρόσωπα και γεγονότα της Γαλλικής Επανάστασης (π.χ. Ζ.Λ. Νταβίντ, «Ο όρκος του σφαιριστηρίου»).
Γαλλική Επανάσταση	Να συζητήσουν σχετικά με τις φάσεις των δύο επαναστάσεων και τον ρόλο τους στην τελική τους έκβαση.			
Συνέδριο Βιέννης και Παλινόρθωση	Να αξιολογήσουν τον ρόλο της Γαλλικής Επανάστασης στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής ιστορίας. Να διερευνήσουν την σημασία των ναπολεόντειων πολέμων για την ευρωπαϊκή ιστορία. Να αποτιμήσουν τις προσπάθειες των ευρωπαίων ηγεμόνων για επιστροφή στην προ του 1789 κατάσταση.			Παρατήρηση και σχολιασμός χρονοχάρτη στον οποίο αποτυπώνονται οι αλλαγές στα σύνορα της Ευρώπης κατά

				τη διάρκεια των ναπολεόντειων πολέμων και μετά την πτώση του Ναπολέοντα.
<p>Η Ελληνική Επανάσταση</p> <p>Φιλική Εταιρεία</p> <p>Τα Συντάγματα του Αγώνα</p> <p>Φιλελληνισμός</p> <p>ς</p>	<p>Να ιεραρχήσουν τις προοπτικές και τις δυσκολίες του έργου της Φιλικής Εταιρείας όσον αφορά στη στελέχωσή της.</p> <p>Να συνδέσουν τις ιδέες του Νεοελληνικού Διαφωτισμού με τις αρχές της Φιλικής Εταιρείας.</p> <p>Να διερευνήσουν και να συζητήσουν τη στάση των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση.</p> <p>Να επισημάνουν και να συζητήσουν τον ρόλο του Πατριαρχείου και του κλήρου.</p> <p>Να κατανοήσουν τις παραμέτρους που συνέβαλαν στην εδραίωση της Ελληνικής Επανάστασης.</p> <p>Να εντοπίσουν τις φάσεις της Επανάστασης και να γνωρίσουν τους πρωταγωνιστές τους.</p> <p>Να γνωρίσουν τα βασικά στρατιωτικά και πολιτικά γεγονότα.</p>	<p>Παροικιακός ελληνισμός, μουσικές εταιρείες, Αόρατη Αρχή, Ιερός Λόχος, Σύνταγμα Επιδαύρου, «Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος», Μεγάλες Δυνάμεις, Φιλέλληνες</p>	<p>Ιστορική οπτική, ηθική διάσταση της ιστορίας, αλλαγή στον χρόνο, ιστορική ενσυναίσθηση, μνήμη, αίτια και συνέπειες</p>	<p>Διαδραστική δραστηριότητα, «Η οικονομία των Ελλήνων κατά τον 18^ο αιώνα» http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9388, για να προκληθεί συζήτηση σχετικά με τη στάση των διαφορετικών (κοινωνικών κ.λπ.) ομάδων απέναντι στην Επανάσταση.</p> <p>Μελέτη και εμβάθυνση στην επαναστατική προκήρυξη της Φιλικής Εταιρείας, με σκοπό την αναζήτηση διαφωτιστικών επιρροών.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: είσαι μέλος της Φιλικής Εταιρείας και στέλνεις επιστολή σε κάποιον συγγενή σου ή φίλο σου, προσπαθώντας να τον στρατολογήσεις. Τι θα του έγραφες;</p> <p>Προβολή του βίντεο «Η προσφορά του Α. Κοραή στον αγώνα»: «Σάλπισμα Πολεμιστήριον» με στόχο την πραγματοποίηση συζήτησης σχετικά με τη συμβολή των Ελλήνων λογίων στον Αγώνα του 1821. http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/9690?locale=el</p> <p>Αξιοποίηση εικαστικών έργων, όπως, ενδεικτικά, Ν. Λύτρας, <i>Η ανατίναξη της τουρκικής ναυαρχίδας στη Χίο</i> και Θ. Βρυζάκης, <i>Η έξοδος του Μεσολογγίου</i>, προκειμένου να συζητηθούν οι τρόποι αναπαράστασης των κυριότερων στρατιωτικών γεγονότων της Επανάστασης.</p> <p>Χρησιμοποίηση διαδραστικής εφαρμογής με τις</p>

	<p>Να συζητήσουν σχετικά με τον χαρακτήρα της Ελληνικής Επανάστασης.</p> <p>Να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά των Συνταγμάτων του Αγώνα και να τεκμηριώσουν τη σχέση τους με τον Διαφωτισμό.</p> <p>Να αποτιμήσουν τους λόγους που προκάλεσαν τους εμφύλιους πολέμους και να εξηγήσουν την έκβασή τους.</p> <p>Να επισημάνουν τον ρόλο των ξένων δυνάμεων στην εξέλιξη της Ελληνικής Επανάστασης.</p> <p>Να συζητήσουν τις διαστάσεις του φιλελληνισμού και να τεκμηριώσουν τις απόψεις τους για τον ρόλο που έπαιξε ο φιλελληνισμός στην έκβαση της Ελληνικής Επανάστασης.</p>		<p>προσωπογραφίες των οπλαρχηγών του Αγώνα (http://photodentro.edu.gr) και υπόδυση ρόλου με θέμα: εάν ήσουν έφηβος το 1821 και είχες την επιθυμία να πάρεις μέρος στον Αγώνα, στην ομάδα ποιου οπλαρχηγού θα ήθελες να ανήκεις και γιατί;</p> <p>Μελέτη αποσπασμάτων των απομνημονευμάτων αγωνιστών της Επανάστασης και αντιπαράθεση με επιχειρήματα (debate) σχετικά με το είδος του Αγώνα (εθνικός, πολιτικός, κοινωνικός κ.λπ.).</p> <p>Ερευνητικό project σχετικά με α) γειτονικούς στην έδρα του σχολείου τόπους, στους οποίους διαδραματίστηκαν γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης, β) μνημεία και ονόματα δρόμων και πλατειών στην έδρα του σχολείου σχετικά με την Ελληνική Επανάσταση.</p> <p>Δημιουργία φύλλου εργασίας με τις λέξεις-κλειδιά των Συνταγμάτων του Αγώνα που παραπέμπουν στον Ευρωπαϊκό ή τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό. Συζήτηση για θέματα σεβασμού ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων στην εποχή μας.</p> <p>Ενασχόληση σε ομάδες με τη διαδραστική εφαρμογή «Από αγωνιστής πολίτης» http://keine-diad.academyofathens.gr:8080/rev/</p> <p>Με αφορμή τους στίχους του εθνικού ύμνου: «Η διχόνοια που βαστάει ένα σκήπτρο η δολερή, καθενός χαμογελάει 'πάρ'το', λέγοντας 'και συ'», συζήτηση για το</p>
--	---	--	---

				<p>εάν η διχόνοια αποτελεί χαρακτηριστικό αποκλειστικά των Ελλήνων.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: λόγος-αντίλογος Κολοκοτρώνη και Μαυροκορδάτου, με την ιδιότητα των αρχηγών των αντιπάλων ομάδων του πρώτου εμφύλιου πολέμου.</p> <p>Αξιοποίηση του εικαστικού έργου του Θ. Βρυζάκη, «Η υποδοχή του Λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι», προκειμένου να αναπτυχθεί συζήτηση σχετικά με την αντιμετώπιση των φιλελλήνων από τους ελληνικούς πληθυσμούς.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: α) Ομάδα φιλελλήνων από διαφορετικές χώρες συζητά στον απόηχο της μάχης τους λόγους της στράτευσής τους και τις ελπίδες, απογοητεύσεις και προσδοκίες τους. β) Είσαι φιλέλληνας και γράφεις ένα άρθρο σε μια ευρωπαϊκή εφημερίδα μιλώντας για την ελληνική επανάσταση. Σε ποια σημεία θα εστίαζες το ενδιαφέρον σου;</p>
Επαναστάσεις 1830-1848	<p>Να γνωρίσουν τα ευρωπαϊκά επαναστατικά κινήματα της περιόδου και να αποτιμήσουν τη σημασία τους.</p> <p>Να συζητήσουν τις ομοιότητες και διαφορές των επαναστατικών κινήματων από την Αμερικανική Επανάσταση έως το 1848.</p>	<p>«Άνοιξη των λαών», κοινωνική αντιπαλότητα, εθνικά αιτήματα, εργατικά αιτήματα, Ιουλιανή Επανάσταση,</p>	<p>Αίτια και συνέπειες, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Συνθετική παρουσίαση των επαναστατικών κινήματων των ετών 1830-1848, με σκοπό τον εντοπισμό των ομοιοτήτων και διαφορών τους.</p> <p>Δημιουργία χρονολογικού καταλόγου και σχεδιασμός αφίσας (με αξιοποίηση ΤΠΕ) για μόνιμη ανάρτηση στην τάξη με όλα τα επαναστατικά κινήματα από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι τα μέσα του 19^{ου} (Ευρώπη, Οθωμανική Αυτοκρατορία, Λατινική Αμερική) και συζήτηση με θέμα:</p>

		οδοφράγματα, εποχή των επαναστάσεων		Γιατί η εποχή αυτή έχει χαρακτηριστεί ως η «εποχή των επαναστάσεων»;
--	--	---	--	--

Κεφάλαιο Ε. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ (ΜΕΣΑ 18^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ – ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1870)

6-7 διδακτικές ώρες

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ		ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Δημογραφική και αγροτική επανάσταση	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να διακρίνουν ότι οι μεταβολές στο μέγεθος και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού αποτέλεσαν θεμελιώδη παράγοντα για την εκδήλωση και επέκταση της Βιομηχανικής Επανάστασης.</p> <p>Να περιγράψουν το νέο «δημογραφικό καθεστώς», και να κατανοήσουν τον όρο «δημογραφική επανάσταση» και τις πολλαπλές επιπτώσεις της.</p> <p>Να είναι σε θέση να δείχνουν τις μεταβολές στην καλλιέργεια της γης (αγροτική επανάσταση) οι οποίες άλλαξαν ριζικά τη χρήση της γης και τις γαιοκτητικές σχέσεις και</p>	<p>Θνησιμότητα, γεννητικότητα, μετανάστευση, αστικοποίηση, Περιφράξεις, εντατικοποίηση καλλιέργειας, εμπορευματοποίηση αγροτικής παραγωγής, διεύρυνση παγκόσμιας αγοράς, εκκρηματισμός της υπαίθρου</p>	<p>Αιτιότητα, μεταβολή</p>	<p>Σχολιασμός πινάκων ή γραφημάτων σχετικών με την εξέλιξη: 1) του πληθυσμού στο σύνολό του, αλλά και του αστικού-αγροτικού, 2) της αγροτικής και βιομηχανικής παραγωγής, 3) του συνόλου του διεθνούς εμπορίου στην Ευρώπη, 4) των εκτάσεων που περιφράχθηκαν, 5) της κατανομής της γης στην Αγγλία σε κράτος, ευγενείς, μη ευγενείς και μικρούς-μεγάλους γαιοκτήμονες, για να φανεί η ριζική μεταβολή (Β. Κρεμμυδάς, <i>Εισαγωγή στην Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης (16^{ου}-20ός αιώνας)</i>, Αθήνα 2004, σσ. 297-299· D. Aldcroft & S. Ville, <i>Η ευρωπαϊκή οικονομία 1750-1914, θεματική προσέγγιση</i>, Αθήνα 2005, σ. 55). Αξιοποίηση των πληροφοριών και των δημογραφικών πινάκων στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης - θέμα «Η επέκταση των πληθυσμών» http://www.he.duth.gr/sharedhistories/index.php/content/the-impact-of-the-industrial-revolution/demographic-and-social-change/expanding-populations.</p>

	δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη Βιομηχανική Επανάσταση.			
Εφεύρεση, τεχνική αλλαγή και άνθρωπος	<p>Να γνωρίσουν τις πιο σημαντικές εφευρέσεις και τεχνικές αλλαγές της α΄ φάσης της Βιομηχανικής Επανάστασης.</p> <p>Να κατανοήσουν την πολλαπλή σύνδεση του σιδηρόδρομου και του ατμόπλοιου με την επέκταση της βιομηχανίας και την επιτάχυνση της βιομηχανικής ανάπτυξης.</p> <p>Να προβληματιστούν για τη σχέση τεχνολογίας - ανθρώπου - περιβάλλοντος και να είναι σε θέση να εξηγήσουν και να επιχειρηματολογήσουν για τις θετικές και αρνητικές συνέπειες της αλληλεπίδρασης αυτής.</p>	<p>Τεχνολογική καινοτομία, εφεύρεση, πρακτική γνώση, κλωστική μηχανή (spinning jenny/ Κλώστρια Τζένη), μηχανοκίνητος αργαλειός, παραγωγή ενέργειας, βαμβακουργία, μεταλλουργία, άνθρακας, σιδηροτροχιά, σιδηρόδρομος, ατμόπλοιο</p>	<p>Ιστορική ενσυναίσθηση, μεταβολή, ηθική διάσταση, χώρος</p>	<p>Παρακολούθηση βίντεο για τη Βιομηχανική Επανάσταση και συζήτηση https://www.youtube.com/watch?v=d4joqYycnqM</p> <p>Χωρισμός της τάξης σε ομάδες: συγκέντρωση οπτικού υλικού (σκίτσα, διαγράμματα, εικαστικά έργα, φωτογραφίες) και πολυμεσική παρουσίαση βασικών στοιχείων που καταδεικνύουν τις μεγάλες αλλαγές που επέφερε η τεχνολογική πρόοδος της εποχής.</p> <p>Σχολιασμός και συζήτηση: τρεις χάρτες με την επέκταση του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ευρώπη σε διαφορετικές χρονικές στιγμές 1840-1850-1880 (Β. Κρεμμυδάς, <i>Εισαγωγή στην Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης 16^{ος}-20ός αιώνας</i>, Αθήνα 2004, σσ. 306-307, αλλά και κατά χώρα στο: D. Aldcroft & S. Ville, <i>Η ευρωπαϊκή οικονομία 1750-1914, θεματική προσέγγιση</i>, Αθήνα 2005, σ. 234).</p> <p>Μετά από μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών: α) ημερολογιακή καταγραφή ενός μηχανοδηγού σιδηροδρόμου, β) συνομιλία αγροτών στη θέα ενός τρένου που περνά. Δραματοποίηση: φόβοι και ανησυχίες.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη που παρουσιάζει τη σχέση και την αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων-φύσης και περιβάλλοντος-τεχνολογίας.</p>

				<p>Επεξεργασία πινάκων ή γραφημάτων, στα οποία αποτυπώνεται σε αριθμό πλοίων και χωρητικότητα η σχέση ιστιοφόρων και ατμόπλοιων κατά τη διάρκεια του β' μισού του 19^{ου} αιώνα.</p> <p>Επεξεργασία χάρτη με βιομηχανικά κέντρα στην Ευρώπη</p>
Βιομηχανικός καπιταλισμός	<p>Να αναγνωρίζουν τη σημασία της πρωτοεκβιομηχάνισης για τη μετάβαση στη βιομηχανία.</p> <p>Να αναζητήσουν τους λόγους για τους οποίους στη Μ. Βρετανία υπήρξαν ευνοϊκοί παράγοντες για την εκδήλωση της Βιομηχανικής Επανάστασης.</p> <p>Να είναι σε θέση να αναλύουν το περιεχόμενο του όρου «βιομηχανικός καπιταλισμός».</p> <p>Να μπορούν να περιγράψουν την ίδρυση και λειτουργία ενός εργοστασίου (κεφάλαια, εργατικό δυναμικό, μηχανές).</p>	<p>Πρωτοεκβιομηχάνιση, οικοτεχνική παραγωγή, εργοστάσιο, πρώιμα και εξελιγμένα στάδια παραγωγής, ελεύθερος ανταγωνισμός, πολιτικό καθεστώς, ναυτική δύναμη, συσσώρευση-κυκλοφορία-επένδυση κεφαλαίων, παραγωγικότητα κεφαλαίου, αστικοποίηση, μηχανικά εργαλεία, προσφορά-</p>	<p>Αιτία-αποτέλεσμα, σημαντικότητα, μακρά διάρκεια, βραχεία διάρκεια, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Δημιουργία διαγράμματος για ανάδειξη συνεπειών μακράς και βραχείας διάρκειας της Βιομηχανικής Επανάστασης στην κοινωνική και οικονομική ζωή στη Μ. Βρετανία (μόλυνση, θνησιμότητα, παραβατικότητα, διεύρυνση ανισοτήτων, αλλά και μακροπρόθεσμα άνοδος του βιοτικού επιπέδου, εκπαίδευση-αλφαριθμητισμός, οργάνωση εργατών).</p> <p>Μελέτη πίνακα η γραφήματος με την άνοδο εμπορίου τον 18^ο αι., για να φανεί η σχέση ανάμεσα στην άνοδο των εμπορικών συναλλαγών και την εκδήλωση της Βιομηχανικής Επανάστασης.</p> <p>Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τη Βιομηχανική Επανάσταση και υποθέματα τα τεχνολογικά και επιστημονικά επιτεύγματα, την πληθυσμιακή αύξηση, τη μετανάστευση, την αστικοποίηση. Ανάδειξη αιτιακών συναφειών.</p>

<p>Παλιά αριστοκρατία , αστοί και εργάτες</p>	<p>Να αναγνωρίσουν και να ερμηνεύσουν την σταδιακή εμπλοκή των αστών στη διεκδίκηση και άσκηση της πολιτικής εξουσίας.</p> <p>Να διερευνήσουν τη συγκρότηση ως τάξεων της αστικής και της εργατικής και τη μεταξύ τους συγκρουσιακή σχέση κατά τον 19^ο αιώνα.</p> <p>Να προβληματιστούν για τις απάνθρωπες συνθήκες εργασίας (ανδρικής, γυναικείας, παιδικής) και να συνδέσουν τη μεταβολή σε αυτές με την πρόοδο του εργατικού κινήματος μετά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα.</p>	<p>ζήτηση, τράπεζες</p> <p>Νόμοι σιτηρών, συνεταιριστικό κίνημα, μισθωτή εργασία, συνθήκες εργασίας, εκμετάλλευση εργασίας, γυναικεία και παιδική εργασία, εργασιακά δικαιώματα, ωράριο εργασίας, αστικοποίηση, εργατικές κατοικίες, παραγωγικότητα εργασίας, Α΄ Διεθνής, συνδικάτο, απεργία</p>	<p>Μαρτυρία, σημαντικότητα , ιστορική ενσυναίσθηση, οπτική, ηθική διάσταση, σύγκριση</p>	<p>Μελέτη δευτερογενούς πηγής για τη σχέση αστικής τάξης και αριστοκρατίας στην Ευρώπη: Κώστας Ράπτης, <i>Αστικές Τάξεις και Αστικότητα στην Ευρώπη, 1789-1914: Προσανατολισμοί της Σύγχρονης Ιστοριογραφίας</i>, https://ejournals.e-publishing.ekt.gr/index.php/mnimon/article/viewFile/8369/8538.pdf, σσ. 216-217.</p> <p>Συζήτηση με βάση τα ακόλουθα ερωτήματα: Γιατί αναπολούν την παλιά κυριαρχία τους οι αριστοκράτες; Τι άλλαξε μετά τη Γαλλική (και τη Βιομηχανική Επανάσταση) και πώς αποτυπώνεται στην πολιτική ισχύ;</p> <p>Πολυμεσική παρουσίαση και σχολιασμός σε εικόνες από την παιδική εργασία της εποχής. Βλ. https://gr.pinterest.com/pin/193021534004014236/ όπου εικόνες για την Βιομηχανική Επανάσταση και την παιδική εργασία. Πρβλ. http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/revealed-industrial-revolution-was-powered-by-child-slaves-2041227.html, όπου γκραβούρες εποχής και σχετικές πληροφορίες - Jane Humphries, <i>Childhood and Child Labour in the British Industrial Revolution</i>, Cambridge University Press 2010.</p> <p>Να γίνει σύνδεση με τη φωτογραφική τεκμηρίωση του Lewis Hine (1908-1913) για την παιδική εργασία στην Αμερική των αρχών του 20ου αιώνα (http://www.historyplace.com/unitedstates/childlabor/).</p> <p>Με βάση κείμενα και ζωγραφικούς πίνακες, ημερολογιακή καταγραφή μιας ημέρας ή εβδομάδας μιας αστικής</p>
--	--	--	--	--

				<p>οικογένειας και αντιπαραβολή με μια ημέρα ή εβδομάδα μιας εργατικής οικογένειας.</p> <p>Σύνταξη μικρού κειμένου σχετικά με το θέμα των δικαιωμάτων των παιδιών.</p> <p>Δημιουργία αφίσας με θέμα την παιδική εργασία τότε και τώρα, με αξιοποίηση των ΤΠΕ.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: στο β' μισό του 19^{ου} αιώνα, ένας ιρλανδός άνεργος εξηγεί στην οικογένειά του γιατί θα πρέπει να μεταναστεύσουν στην Αμερική.</p> <p>Επιλογή χαρακτηριστικών αποσπασμάτων από το νατουραλιστικό μυθιστόρημα Germinal (Ζερμινάλ) του Ζολά και παρακολούθηση σκηνών από την ομώνυμη ταινία με τον Ζεράρ Ντεπαρντιέ, οι οποίες εστιάζουν στις φρικτές συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των ανθρακωρύχων, την εκμετάλλευση που υφίσταντο και τους λόγους της εξέγερσής τους. Βλ. https://www.youtube.com/watch?v=chCnbs7UMSk.</p> <p>Στόχος η βιωματική προσέγγιση του θέματος και η σύνδεση της ανάπτυξης επαναστατικών-σοσιαλιστικών ιδεών της εποχής με τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσης.</p>
Ιδεολογικά ρεύματα (συντηρητισμός, φιλελευθερισμός,	Να κατανοήσουν ότι οι ιδεολογίες είναι προϊόν συγκεκριμένων ιστορικών συνθηκών και να επισημάνουν τις βασικές αρχές των ιδεολογικών ρευμάτων.	Συντηρητισμός, φιλελευθερισμός, σοσιαλισμός, προνεωτερική-νεωτερική κοινωνία,	Συνέχεια και αλλαγή, ιστορική ενσυναίσθηση, μαρτυρία, ιστορική	Με τη χρήση του διαδικτύου: 1) να ερευνήσουν εφαρμογές του πολιτικού (δικαίωμα ψήφου, καθολική ψηφοφορία σε ευρωπαϊκές χώρες) και οικονομικού (κατάργηση νόμων σιτηρών στην Βρετανία, συνθήκη Balta-Liman στην οθωμανική Αυτοκρατορία) φιλελευθερισμού και 2) να κάνουν τη διάκριση ανάμεσα στον

σοσιαλισμός)	<p>Να μελετήσουν την ανάπτυξη του συντηρητισμού στο πλαίσιο της αντίδρασης των παραδοσιακών ανώτερων στρωμάτων στην κρίση της προνεωτερικής κοινωνίας.</p> <p>Να συσχετίσουν την εμφάνιση της σοσιαλιστικής θεωρίας με το προϋπάρχον οξύ κοινωνικό ζήτημα και να διακρίνουν τις προοπτικές βελτίωσης που πρόσφερε στην εργατική τάξη.</p> <p>Να κατανοήσουν τις βασικές αρχές της θεωρίας του ιστορικού υλισμού και της διαλεκτικής μεθόδου.</p> <p>Να αποτιμήσουν τα χαρακτηριστικά του οικονομικού και πολιτικού φιλελευθερισμού.</p>	<p>μέσα παραγωγής, ατομική ιδιοκτησία, υπεραξία, εργατική τάξη, μαρξισμός, αταξική κοινωνία, καταμερισμός εργασίας, ελεύθερη αγορά</p>	σημαντικότητα	<p>φιλελευθερισμό του 19^{ου} αιώνα και τον (νέο) φιλελευθερισμό του τέλους του 20ού αιώνα.</p> <p>Παρατήρηση, περιγραφή και σχολιασμός πινάκων της εποχής («Ο μέθυσος» του Λέμπονς, «Βαγόνοι τρίτης θέσης», «Η πλύστρα», «Ο ξεσηκωμός» του Ντωμιέ) με παράλληλη ανάλυση μαρτυριών εργατών, με στόχο να συζητήσουν γιατί η ζωή των εργατών ήταν ανυπόφορη και γιατί θα έπρεπε να αλλάξει.</p> <p>Μετά από μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών στη βάση συγκεκριμένων ερωτημάτων, παιχνίδι ρόλων: Ένας 15χρονος εργάτης μιλάει σε συναδέλφους ενήλικες και μικρά παιδιά και τους ζητάει να διεκδικήσουν καλύτερες συνθήκες εργασίας. Παρουσιάζει στοιχεία και αναπτύσσει επιχειρηματολογία (σχολείο, ωράριο, μισθός, συνθήκες εργασίας).</p> <p>Μετά από μελέτη μαρτυριών κατασκευή αφίσας/πλακάτ με συνθήματα και αιτήματα γυναικών εργατριών για τη διαδήλωση της 8^{ης} Μαρτίου 1857 στην Αμερική και αλλού.</p>
Επιστήμες-τεχνολογία-άνθρωπος	<p>Να εξετάσουν το μέγεθος της ρήξης που η θεωρία του Δαρβίνου εισήγαγε σε διάφορους τομείς σε σχέση με το παρελθόν.</p> <p>Να δείξουν στον χάρτη την επέκταση του τηλεγραφικού δικτύου και να μπορούν να εξηγήσουν την εμπορική, στρατιωτική και πολιτική σημασία των</p>	<p>Δαρβινισμός, θεωρία της εξέλιξης, φυσική επιλογή, θρησκεία-εκκλησία, κοινωνικός δαρβινισμός, ρατσισμός, Άρια</p>	<p>Ηθική διάσταση, συνέπειες, σημαντικότητα</p>	<p>Διαθεματική δραστηριότητα με την αξιοποίηση πληροφοριών από το βιβλίο της Βιολογίας της Γ' Γυμνασίου (κεφ. 7.1). Γνωριμία με τη θεωρία της εξέλιξης του Δαρβίνου, ένταξη στο ιστορικό της πλαίσιο και συζήτηση πάνω στις αντιδράσεις που προκάλεσε και προκαλεί.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: ο βοηθός του Δαρβίνου εξηγεί τη θεωρία της εξέλιξης στην οικογένειά του και συζητούν.</p>

	<p>τηλεγραφικών συνδέσεων.</p> <p>Να τεκμηριώσουν τη σταδιακή και επιταχυνόμενη σύνδεση επιστήμης, οικονομίας και τέχνης και να στοχαστούν για τις συνέπειες της επιστημονικής προόδου.</p>	<p>Φυλή, τεχνική εκπαίδευση, πειραματική ιατρική, φάρμακα, εμβόλια, φωτογραφία</p>		<p>Κοινωνικός Δαρβινισμός: συζήτηση για την κατάχρηση της θεωρίας των κοινωνικών δαρβινιστών περί επιβίωσης του ισχυρότερου και την αξιοποίησή της από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις της εποχής.</p> <p>Κατασκευή εικονογραφημένου πίνακα ή αφίσας με επιστημονικά επιτεύγματα της εποχής και αιτιολογημένη ιεράρχησή τους.</p>
<p>Τα γράμματα και οι τέχνες κατά τον 18^ο-19^ο αιώνα</p>	<p>Να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά των ρευμάτων του νεοκλασικισμού, του ρομαντισμού και του ρεαλισμού και να ερμηνεύσουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες προέκυψαν.</p> <p>Να εντοπίσουν και να αποτιμήσουν την παρουσία των παραπάνω ρευμάτων στον ελλαδικό χώρο.</p> <p>Να αναγνωρίζουν και να τοποθετούν στην εποχή τους πνευματικά και καλλιτεχνικά έργα (εικαστικές τέχνες, μουσική) ή προσωπικότητες.</p>	<p>Νεοκλασικισμός, ρομαντισμός, ρεαλισμός, διαλεκτική μέθοδος, θετικισμός, ιστορικός υλισμός</p>	<p>Αλλαγή, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Εποπτική πολυμεσική παρουσίαση των βασικών ρευμάτων της εποχής μέσα από επιλογή αποσπασμάτων λογοτεχνικών έργων και εικαστικών έργων, με αξιοποίηση στοιχείων που έχουν ήδη συζητηθεί (ρομαντισμός - εθνικές επαναστάσεις, ρεαλισμός και νατουραλισμός - βιομηχανική κοινωνία, συμβολισμός - η τέχνη ως καταφύγιο απέναντι στη σκληρότητα του κόσμου).</p> <p>Συγκέντρωση και επιλογή χαρακτηριστικών συμφωνικών έργων και όπερας: μαθητές που ασχολούνται με τη μουσική παρουσιάζουν μουσικές φράσεις και αποσπάσματα και η τάξη συζητά.</p> <p>Κατασκευή μικρών πανό ή καρτών με χαρακτηριστικές ρήσεις συγγραφέων και φιλοσόφων.</p> <p>Ανάπτυξη παιχνιδιού σχετικών ερωταποκρίσεων (ποιος είπε τι).</p>

Κεφάλαιο ΣΤ. ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ (19ος αιώνας)

5-6 διδακτικές ώρες

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ		ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες:	Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
<p>Οι εκσυγχρονιστικές απόπειρες (Τανζιμάτ) στην Οθωμανική Αυτοκρατορία</p>	<p>Να διακρίνουν τους λόγους για τους οποίους η Οθωμανική Αυτοκρατορία προχώρησε σε εκσυγχρονιστικές μεταρρυθμίσεις (σχέσεις με Μ. Δυνάμεις, εκδημοκρατισμός, εξευρωπαϊσμός, διεθνείς ισορροπίες κ.λπ.).</p> <p>Να αντιληφθούν τη σημασία της διάκρισης των μη μουσουλμανικών πληθυσμών σε μιλλέτ.</p> <p>Να φανταστούν, να εκτιμήσουν και να συζητήσουν σχετικά με το πώς οι μεταρρυθμίσεις επηρεάζουν την καθημερινότητα των υπηκόων, κυρίως των μη μουσουλμάνων.</p>	<p>Μεταρρυθμίσεις Χάττι Σερίφ, Χάττι Χουμαγιούν, Σύνταγμα 1876), οθωμανισμός, μιλλέτ, πρώτο οθωμανικό σύνταγμα, θεσμική αναγνώριση-εξίσωση</p>	<p>Μεταβολή, σημασία, αιτιότητα, πηγή, ερμηνεία, ιστορική ενσυναίσθηση</p>	<p>Μελέτη επιλεγμένων αποσπασμάτων από το Χάττι Χουμαγιούν και συζήτηση πάνω στο περιεχόμενό τους από τους μαθητές με βάση συγκεκριμένα ερωτήματα όπως: «<i>πώς νομίζετε ότι επηρέασε τη ζωή των υπηκόων αυτή η διάταξη;</i>»</p> <p>Απόσπασμα με τις διαφορετικές θεωρήσεις που υπάρχουν για το Τανζιμάτ (παλιότερη ότι προήλθε από την πίεση των Μ. Δυνάμεων, νεότερη ότι ήταν αποτέλεσμα εσωτερικών διεργασιών και δρομολογήθηκε μέσα από τις ηγετικές ομάδες της κεντρικής διοίκησης) και μελέτη δύο δευτερογενών πηγών με τεκμηριωμένες τις ανάλογες απόψεις. Αγώνας επιχειρηματολογίας.</p> <p>Δίνεται απόσπασμα από άρθρα της Σύμβασης της Χαλέπας στην Κρήτη για να εξετάσουν οι μαθητές τι σημαίνει στην πράξη η μεταρρύθμιση (ιδιότυπο κοινοβούλιο από χριστιανούς και μουσουλμάνους, δημοσιότητα συνεδριάσεων Γενικής Συνέλευσης, δυνατότητα σύστασης φιλεκπαιδευτικών συλλόγων, ίδρυσης τυπογραφείων και έκδοσης εφημερίδων, χορήγηση αρμοδιότητας στην τοπική κοινότητα να συζητά και να αποφασίζει για τοπικά προβλήματα), έτσι ώστε να φανταστούν πώς κάποιες από αυτές τις προβλέψεις επηρεάζουν την καθημερινότητα των ανθρώπων της εποχής.</p>

<p>Ο εκτός ελληνικού κράτους ελληνισμός</p>	<p>Να αντιληφθούν και να είναι σε θέση να εντοπίσουν στον χάρτη και να αξιολογήσουν τη γεωγραφική έκταση, την ιστορικότητα και την ποικιλία των ελληνικών κοινοτήτων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και την Ευρώπη.</p> <p>Να διερευνήσουν τις οικονομικές και πολιτισμικές δράσεις των ελληνικών κοινοτήτων και τις σχέσεις τους με τις άλλες εθνοθρησκευτικές κοινότητες στην ίδια πόλη.</p> <p>Να συζητήσουν την εξέλιξη των σχέσεων της ελληνικής διασποράς με το ελληνικό κράτος (οικονομικές, ιδεολογικές, πολιτικές κ.λπ.).</p>	<p>Παροικίες, αλυτρωτισμός, ελληνορθόδοξες κοινότητες, διασπορά, ομογένεια, (ετερόχθονες)</p>	<p>Χώρος, μαρτυρία</p>	<p>Σχεδιασμός χάρτη με τις σημαντικότερες ελληνικές παροικίες στην Ευρώπη (18^{ος}-19^{ος} αι.).</p> <p>Παιχνίδι ρόλων με βάση τις επιστολές του Σταμάτη Πέτρου, παραγιού του Αδ. Κοραή στην ελληνική παροικία του Άμστερνταμ (Στ. Πέτρου, <i>Γράμματα από το Άμστερνταμ</i>, επιμ. Φ. Ηλιού, 1976, σ. 31 κ.α.): είσαι ο Σταμάτης Πέτρου και ζεις μαζί με τον Αδ. Κοραή που ασκεί εμπορικές δραστηριότητες στο Άμστερνταμ στη δεκαετία του 1770. Γράφεις μια επιστολή στον συνέταιρό του στη Σμύρνη, όπου περιγράφεις πώς ο Κοραής αδιαφορεί για το εμπόριο και γοητεύεται από τον δυτικό τρόπο ζωής (ενδυμασία, τρόπος διασκέδασης, παιδεία κ.λπ.).</p> <p>Μελέτη και σχολιασμός αποσπασμάτων από ιστορικά μυθιστορήματα (π.χ. «Η Αναζήτηση» του Ν. Θέμελη) που αναφέρονται στη ζωή Ελλήνων των παροικιών.</p> <p>Ανάγνωση αποσπασμάτων από τα Απομνημονεύματα του Ανδρέα Συγγρού και συζήτηση για τους λόγους που κάποιοι πλούσιοι Έλληνες της διασποράς επέλεξαν να εγκατασταθούν στην Αθήνα μετά το 1870.</p>
<p>Το Ανατολικό Ζήτημα</p>	<p>Να επισημάνουν τη γεωπολιτική σημασία του χώρου της ανατολικής Μεσογείου, μετά το τέλος των Ναπολεόντειων πολέμων.</p> <p>Να συζητήσουν για τον οικονομικό και πολιτικό ανταγωνισμό των Μ. Δυνάμεων στην περιοχή της</p>	<p>Υψηλή Πύλη, Μεγάλες Δυνάμεις, «μεγάλος ασθενής»</p>	<p>Χώρος, Αίτια και συνέπειες, μεταβολή, πηγή (οπτικό υλικό)</p>	<p>Μελέτη και κριτική προσέγγιση οπτικού υλικού της εποχής (κυρίως γελοιογραφίες, ελληνικές και οθωμανικές), οι οποίες σατιρίζουν την πολιτική των Δυνάμεων απέναντι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.</p>

	<p>ανατολικής Μεσογείου και τις επιπτώσεις του στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.</p> <p>Να προβληματιστούν γιατί η Οθωμανική Αυτοκρατορία ονομάστηκε «μεγάλος ασθενής».</p>			
<p>Βαλκανικοί εθνικισμοί και βαλκανικά έθνη-κράτη (μέχρι το Συνέδριο του Βερολίνου)</p>	<p>Να κατανοήσουν τις συνέπειες της ανάπτυξης των βαλκανικών εθνικισμών για την Οθωμανική Αυτοκρατορία.</p> <p>Να είναι σε θέση να παρακολουθήσουν τη δημιουργία ανεξάρτητων βαλκανικών εθνών-κρατών και να γνωρίζουν τα πρώτα τους σύνορα.</p> <p>Να στοχαστούν για τον ρόλο της γλώσσας και της θρησκείας στα βαλκανικά εθνικά κινήματα (και σε σύγκριση μεταξύ τους).</p>	<p>Μεγάλη Βουλγαρία, βουλγαρική εξαρχία, εθνικό κράτος, αποικιακός ανταγωνισμός</p>	<p>Αίτια και συνέπειες, χώρος, σύγκριση</p>	<p>Μελέτη και κριτική προσέγγιση δευτερογενών πηγών σχετικών με τις απαρχές των εθνικών ιδεολογιών των βαλκανικών λαών (Ευγένιος Βούλγαρης, Δ. Καταρτζής, προκηρύξεις και σχετικά κείμενα από περιοχές και εθνότητες της Βαλκανικής).</p> <p>Μελέτη (ψηφιακού) χάρτη της Βαλκανικής με τις μεταβολές των συνόρων καθώς και εθνογραφικού χάρτη (εθνότητες, γλώσσες, θρησκείες) για την κατανόηση της πολυπολιτισμικής πληθυσμιακής σύνθεσης της περιοχής.</p>
<p>Η εθνικιστική ιδεολογία (το γαλλικό και το γερμανικό παράδειγμα)</p>	<p>Να συνθέσουν τις βασικές αρχές της εθνικιστικής ιδεολογίας.</p> <p>Να αιτιολογήσουν τον φιλελεύθερο χαρακτήρα του εθνικισμού, μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα.</p> <p>Να συζητήσουν τις διαφορές ανάμεσα</p>	<p>Εθνικισμός, ρομαντισμός, πατριωτισμός, αυτοκρατορία, έθνος-κράτος, εθνική ιστορία, εθνικά σύμβολα, εθνικές γιορτές</p>	<p>Πηγή-μαρτυρία, ιστορική οπτική</p>	<p>Διαλογική συζήτηση με ζητούμενο την ερμηνευτική προσέγγιση των όρων εθνικισμός-πατριωτισμός-σωβινισμός. Ιστορικοποίηση των όρων (κυρίως του όρου εθνικισμός). Παραδείγματα κατάχρησης του όρου.</p> <p>Συζήτηση σε δύο ομάδες: η πρώτη υποστηρίζει ότι ο ορισμός της ελληνικής ταυτότητας ακολουθεί το γαλλικό παράδειγμα και η δεύτερη, το γερμανικό παράδειγμα.</p>

	στο γαλλικό (ελεύθερη βούληση) και στο γερμανικό (ντετερμινισμός) παράδειγμα εθνικής ταυτότητας.			
Ιταλική ενοποίηση	<p>Να συζητήσουν τη σημασία της ιταλικής ενοποίησης για την ευρωπαϊκή ιστορία.</p> <p>Να διερευνήσουν πώς οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στη διασπασμένη σε μικρά κράτη ιταλική χερσόνησο ευνόησαν την επικράτηση του αιτήματος της ενοποίησης.</p>	<p>Risorgimento, «Νέα Ιταλία» (Μαντσίνι), κοινωνικές ανισότητες, αστοί βιομήχανοι, γαιοκτητική αριστοκρατία</p>	<p>Αίτια και συνέπειες, αλλαγή</p>	<p>Παρακολούθηση σε ψηφιακούς ή συμβατικούς χάρτες της σταδιακής διαδικασίας ενοποίησης. (Βλ. και http://www.the-map-as-history.com/maps/1_history-europe-XIX-congress-vienna.php).</p> <p>Κριτική προσέγγιση δευτερογενών πηγών για τον ιταλικό εθνικισμό (π.χ. Hobsbawm, Burns, Richards).</p> <p>Αναζήτηση των διασκορπισμένων σε όλες τις μεγάλες πόλεις της σύγχρονης Ιταλίας αγαλμάτων του Garibaldi και κριτικός σχολιασμός της συμβολικής τους δύναμης. Συζήτηση για τη σημασία των μνημονικών αναπαράστασεων στη σύγχρονη εποχή.</p>
Γερμανική ενοποίηση	<p>Να επισημάνουν την πολιτική διάσπαση του γερμανόφωνου χώρου και τον ρόλο της Αυστρίας (καθολικοί) και της Πρωσίας (προτεστάντες) ως ξεχωριστών δυνάμεων.</p> <p>Να συζητήσουν για τη σύγκρουση και/ή τη συνεργασία Γαλλίας-Γερμανίας, ως βασικό στοιχείο της ευρωπαϊκής ιστορίας μετά το 1870.</p> <p>Να εξηγούν πώς η ενοποίηση του χώρου στα ευρωπαϊκά έθνη-κράτη ενοποιεί και δίνει ώθηση στην οικονομία.</p>	<p>Γερμανική Τελωνειακή Ένωση (Zollverein), Μεγάλη Γερμανία, Κάιζερ, γαλλογερμανικός πόλεμος</p>	<p>Χώρος, μεταβολή, αιτιότητα, ομοιότητα και διαφορά</p>	<p>Παρακολούθηση σε ψηφιακούς ή συμβατικούς χάρτες της σταδιακής διαδικασίας ενοποίησης.</p> <p>Κριτική προσέγγιση δευτερογενών πηγών για τον γερμανικό εθνικισμό (π.χ. Hobsbawm-Burns-Richards).</p> <p>Otto von Bismarck. Αδρομερής παρουσίαση της πολιτικής του δράσης και συζήτηση για τον ρόλο της προσωπικότητας στην ιστορία.</p> <p>Ενοποιητικές κινήσεις και αποσχιστικές τάσεις του 21^{ου} αιώνα. Συζήτηση με αφορμή τα δημοψηφίσματα της Σκωτίας, Καταλονίας και την αναζωπύρωση των εθνικισμών. Ποιες οι πιθανές οικονομικές και πολιτικές</p>

				συνέπειες; Αγώνας λόγων.
--	--	--	--	--------------------------

Κεφάλαιο Ζ. Το ελληνικό κράτος (1830-1881)				
9-10 διδακτικές ώρες				
ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ		ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
		Πρωτογενείς	Δευτερογενείς	
Καποδίστριας	<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες:</p> <p>Να γνωρίσουν και να αποτιμήσουν τη διαδικασία οργάνωσης του ελληνικού κράτους κατά την καποδιστριακή περίοδο.</p> <p>Να γνωρίσουν την εκπαιδευτική πολιτική του Καποδίστρια και να συζητήσουν για τις παιδαγωγικές αρχές της.</p> <p>Να συζητήσουν τους λόγους για τους οποίους εκδηλώθηκε η αντιπολίτευση εναντίον του Καποδίστρια.</p> <p>Να προβληματιστούν για τα όρια της αυταρχικής εξουσίας και τον ρόλο της ηγετικής προσωπικότητας στις ιστορικές εξελίξεις.</p>	<p>Κυβερνήτης, Συγκεντρωτισμός, ένοπλες δυνάμεις, οικονομία, νόμισμα, Αλληλοδιδασκική μέθοδος, Αντιπολιτευτικές κινήσεις, αυταρχική εξουσία</p>	<p>Αίτια και συνέπειες, ιστορική οπτική, ηθική διάσταση, ιστορική φαντασία</p>	<p>Μελέτη χαρτών με τη διαφοροποίηση των συνόρων του νεοελληνικού κράτους το 1830 και το 1832.</p> <p>Αξιοποίηση της διαδραστικής εφαρμογής «Η εκπαιδευτική πολιτική του Ι. Καποδίστρια» - http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9389.</p> <p>Ανάγνωση αποσπασμάτων από τις Οδηγίες του Καποδίστρια για τη λειτουργία του Ορφανοτροφείου, 1828 (Α. Δημαράς, <i>Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε</i>, τ. Α', σσ. 19-20) και παιχνίδι ρόλων: είσαι ορφανό παιδί στο Ορφανοτροφείο το 1828 και σου ανακοινώνονται οι Οδηγίες του Καποδίστρια. Γράφεις ένα σύντομο κείμενο για το πώς νιώθεις που θα πρέπει να υπακούσεις σε αυτόν τον κανονισμό.</p> <p>Μελέτη και αξιοποίηση εικαστικού υλικού σχετικού με την καποδιστριακή περίοδο: α) γκραβούρες της εποχής ή σύγχρονες φωτογραφίες με συγκεκριμένα κτίσματα της περιόδου (π.χ.</p>

				<p>Ορφανοτροφείο Αίγινας, Γεωργική σχολή Τίρυνθας), προκειμένου να συζητηθεί μια σημαντική πτυχή του έργου του (εκπαίδευση), καθώς και η χρήση των κτηρίων αυτών στα επόμενα χρόνια· και/ή</p> <p>β) αναπαραστάσεις του Καποδίστρια (πορτρέτα, ανδριάντες, σκηνή δολοφονίας), με σκοπό να διαφανούν οι αντιλήψεις των συγχρόνων και μεταγενέστερων καλλιτεχνών για το άτομό του.</p> <p>Οι δολοφόνοι του Καποδίστρια χαρακτηρίστηκαν από τους οπαδούς του «πατροκτόνοι» και από την αντιπολίτευση «τυραννοκτόνοι». Με βάση αποσπάσματα για τις θέσεις καποδιστριακών και αντικαποδιστριακών αντίστοιχα (Χ. Κουλούρη - Χ. Λούκος, <i>Τα πρόσωπα του Καποδίστρια</i>, σσ. 20-21, 23-24), η τάξη μοιράζεται σε δυο ομάδες εκ των οποίων η μία υποστηρίζει την πολιτική του Καποδίστρια και η άλλη εκφράζει την αντιπολίτευση. Μετά την αντιπαράθεση επιχειρημάτων, όλη η τάξη συζητά τη φράση του Κοραή (από τους βασικούς αντικαποδιστριακούς) «Οι τυραννικοκτόνοι μόνοι σήμερα κρίνονται στεφάνων άξιοι και όχι οι τυραννοκτόνοι».</p> <p>Εναλλακτική υπόθεση: ποια πιστεύετε ότι θα ήταν η εξέλιξη των πραγμάτων στο ελληνικό κράτος, εάν ο Καποδίστριας είχε την ευκαιρία να ολοκληρώσει την επταετή θητεία του;</p>
Όθων: δυναστεία και κόμματα,	Να συσχετίσουν τα μέτρα ανασυγκρότησης που έλαβε η Αντιβασιλεία με τα ζητούμενα της	Αντιβασιλεία, απόλυτη μοναρχία,	Αίτια και συνέπειες, ιστορική	Σχολιασμός της διακήρυξης του Όθωνα κατά την άφιξη του στην Ελλάδα http://www.greeklanguage.gr/digitalResources/literature/

<p>Αντιβασιλεία και θεμελίωση του σύγχρονου δυτικού τύπου κράτους, εσωτερικές και εξωτερικές κρίσεις</p>	<p>ελληνικής κοινωνίας την ίδια εποχή και το πνεύμα των επαναστατικών συνταγμάτων.</p> <p>Να αναλύσουν την πολιτική φυσιογνωμία των τριών κομμάτων και να προβληματιστούν για τη δράση τους.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τη συμβολή των αντιοθωνικών κινημάτων στη διαμόρφωση του πολιτικού και πολιτειακού τοπίου της εποχής.</p>	<p>Προστάτιδες Δυνάμεις, Αυτοκέφαλη Εκκλησία, σύνταγμα, συνταγματική μοναρχία, κοινοβουλευτισμός</p>	<p>ενσυναίσθηση, χρόνος, ηθική διάσταση της ιστορίας</p>	<p>education/greek_history/item.html?iid=2012, με σκοπό να διαφανούν οι προθέσεις του νέου πολιτειακού άρχοντα.</p> <p>Συζήτηση σε ομάδες για το έργο της Αντιβασιλείας με αφόρμηση πρωτογενείς αντικρουόμενες πηγές (λόγος-αντίλογος).</p> <p>Project με θέμα «Νεοκλασική Αθήνα»: αναζήτηση στο διαδίκτυο των νεοκλασικών κτηρίων που κατασκευάστηκαν στην ελληνική πρωτεύουσα στη διάρκεια της οθωνικής περιόδου (αρχιτέκτονες, χρονολόγηση, χρήσεις) και σύνθεση πολυμεσικής παρουσίασης.</p> <p>Παραγωγή σύντομων κειμενικών αφηγημάτων με θέμα: «Είσαι ο Νικόλας Αντωνίου, γιος μιας οικογένειας αγροτών που ζει στην Κόρινθο, και φοιτάς στο Α΄ εν Αθήναις Γυμνάσιον κατά την περίοδο της Αντιβασιλείας. Περιγράφεις την καθημερινότητά σου».</p> <p>Αξιοποίηση του εικαστικού έργου του Χ. Μάρτενς, «Η νύχτα της 3ης Σεπτεμβρίου 1843» και/ή της διαδραστικής εφαρμογής «Το κίνημα της 3ης Σεπτεμβρίου 1843» (http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9597), ώστε να γίνει κατανοητή η στάση των κομμάτων της εποχής στο λαϊκό αίτημα για παραχώρηση Συντάγματος.</p> <p>Διαδραστική εφαρμογή «Γλωσσάριο ελληνικού κράτους» http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/9506, προκειμένου να διαφανούν τα συνθετικά στοιχεία του</p>
---	---	--	--	---

				πολιτειακού τοπίου της οθωνικής περιόδου.
Η Μεγάλη Ιδέα Επεκτάσεις των συνόρων (1864, 1881)	<p>Να συσχετίσουν τις αλυτρωτικές διεκδικήσεις με τη διαμόρφωση της εσωτερικής πολιτικής, αφενός, και τις σχέσεις της χώρας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και τα βαλκανικά εθνικά κινήματα, αφετέρου.</p> <p>Να κατανοήσουν το περιεχόμενο του όρου «Μεγάλη Ιδέα» και τις ποικίλες διαστάσεις του (εδαφική επέκταση, αλυτρωτισμός, οικονομική ανάπτυξη κ.ά.).</p>	Αυτόχθονες-ετερόχθονες, αλυτρωτισμός, Μεγάλη Ιδέα, ένωση Επτανήσων, ενσωμάτωση Θεσσαλίας	Ιστορική ενσυναίσθηση	<p>Δημιουργία άστρου με κέντρο τη Μ. Ιδέα, με σκοπό την ανάδειξη των ποικίλων σημασιών που της αποδόθηκαν.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων (Κωλέττης-Μαυροκορδάτος) με ανάπτυξη επιχειρηματολογίας σχετικά με τη Μεγάλη Ιδέα.</p> <p>Ανάπτυξη λόγου-αντίλογου με θέμα τα αποτελέσματα της γεωγραφικής επέκτασης της χώρας (Επτάνησα, Θεσσαλία), με αφόρμηση πρωτογενείς πηγές.</p>
Τα συντάγματα 1844, 1864 Γεώργιος Α'	<p>Να επισημάνουν και να ερμηνεύσουν τα βασικά σημεία των Συνταγμάτων του 1844 και του 1864 και να τα συγκρίνουν μεταξύ τους.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τυχόν σημεία φιλελευθεροποίησης του ελληνικού πολιτεύματος επί Γεωργίου Α'.</p> <p>Να αντιληφθούν τη μετάβαση από μια μορφή πολιτεύματος σε μια άλλη και να είναι σε θέση να επισημάνουν τις διαφορές μεταξύ τους.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια και τη σημασία της καθολικής ψηφοφορίας.</p>	Καθολική ψηφοφορία, βασιλευόμενη δημοκρατία	Αίτια και συνέπειες, σύγκριση	<p>Αξιοποίηση των έργων του Π. φον Ες, «Η αποβίβαση του Όθωνα στο Ναύπλιο» και του Α. Κριεζή, «Η άφιξη του Γεωργίου στην Ελλάδα», προκειμένου να αιτιολογηθεί η αντιμετώπιση από τον ελληνικό λαό του Όθωνα (η πορεία του οποίου είναι ήδη γνωστή) και του νέου βασιλιά (του Γεωργίου) κατά την άφιξή τους.</p> <p>«Το Σύνταγμα του 1844» http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn12.pdf: Κριτικός σχολιασμός επιλεγμένων άρθρων που σχετίζονται με την αλλαγή του πολιτεύματος και/ή τον τρόπο εκλογής των εκπροσώπων του λαού.</p> <p>Παρακολούθηση του βίντεο «Τα Συντάγματα του 1844 και 1864» http://ts.sch.gr/repo/online-packages/lyk-</p>

				<p>istopolis/istopolis/content/SK/unit-intro.php?ThemUnitID=76,</p> <p>με σκοπό τη σύγκρισή τους με το Σύνταγμα του 1844 αλλά και με το σημερινό.</p> <p>Ανάγνωση του άρθρου 4 του Εκλογικού Νόμου του 1864 που ορίζει το καθεστώς της καθολικής ψηφοφορίας (Παντελής-Κουτσουμπίνας-Γεροζήσης, <i>Κείμενα Συνταγματικής Ιστορίας</i>, τ.Α', σελ.429) και συζήτηση με βάση τα ακόλουθα ερωτήματα: Ποιοι είχαν το δικαίωμα του εκλέγειν; Ποιοι αποκλείονταν; Επρόκειτο για πραγματικά καθολική ψηφοφορία; Ποιοι έχουν το δικαίωμα ψήφου σήμερα;</p> <p>Δημιουργία χρονολογίων με: α) τα πολιτεύματα του ελληνικού κράτους και β) την έναρξη ισχύος της καθολικής ψηφοφορίας στις ευρωπαϊκές χώρες.</p>
<p>Αστική ανάπτυξη και απαρχές εκβιομηχάνισης (Πειραιάς, Πάτρα, Ερμούπολη)</p>	<p>Να αναλύσουν το φαινόμενο της αστικοποίησης της ελληνικής κοινωνίας.</p> <p>Να εντοπίσουν τις πρώτες απόπειρες εκβιομηχάνισης και να συζητήσουν τους λόγους και τους τρόπους εκδήλωσής τους σε συγκεκριμένα αστικά κέντρα.</p>	<p>Κρατικός εκσυγχρονισμός, αστικοποίηση</p>	<p>Ιστορική οπτική, αλλαγή στον χρόνο και στον τόπο</p>	<p>Προβολή του βίντεο «Τα μεταλλεία του Λαυρίου στους νεότερους χρόνους»</p> <p>http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-educationalvideo-8522-103, με στόχο την ανταλλαγή απόψεων για τον ρόλο που έπαιξαν στην εκβιομηχάνιση της Ελλάδας.</p>

	<p>Να αποτιμήσουν τα βήματα προς τον αστικό εκσυγχρονισμό της χώρας.</p>		<p>Παρατήρηση εικόνων/φωτογραφιών της δεκαετίας του 1870 από τον Πειραιά, την Πάτρα και την Ερμούπολη, στις οποίες διαφαίνονται τα χαρακτηριστικά τους εκείνη την εποχή, και σύγκριση με σύγχρονες φωτογραφίες των ίδιων περιοχών, για να γίνουν εμφανείς οι ομοιότητες και οι διαφορές με το σήμερα.</p> <p>Εκπόνηση project σχετικά με τους βιομηχανικούς χώρους που δημιουργήθηκαν στην ευρύτερη περιοχή της έδρας του σχολείου κατά την εξεταζόμενη περίοδο και σύγκριση με μεταγενέστερες βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Για τις περιοχές οι οποίες βρίσκονταν τότε υπό οθωμανική κυριαρχία (π.χ. Θεσσαλονίκη, Ξάνθη), σύνδεση με τις εκσυγχρονιστικές πολιτικές του Τανζιμάτ. Επίσης, συζήτηση για τη σύγχρονη διαχείριση της βιομηχανικής κληρονομιάς: καταγραφή και φωτογράφιση στην περιοχή του σχολείου βιομηχανικών κτιρίων του 19^{ου} αιώνα και δημιουργία καρτέλας για το καθένα από αυτά. Αναζήτηση ιστορικών πληροφοριών και παλιών φωτογραφιών. Σχολιασμός των σύγχρονων χρήσεων.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: είσαι πολιτευτής της εποχής, υπέρμαχος του αστικού εκσυγχρονισμού της Ελλάδας και ετοιμάζεις ένα σχέδιο για μια ομιλία σε ψηφοφόρους. Ποια είναι τα βασικά σημεία που θα ήθελες να τονίσεις στους ψηφοφόρους σου;</p>
--	--	--	--

<p>Η αγροτική μεταρρύθμιση του 1871</p>	<p>Να κατανοήσουν τι ήταν οι εθνικές γαίες και γιατί η διανομή τους αποτελούσε κρίσιμο πολιτικό και κοινωνικό ζήτημα.</p> <p>Να διαπιστώσουν τις συνέπειες της αγροτικής μεταρρύθμισης,</p>	<p>Εθνικές γαίες, αγροτική Μεταρρύθμιση, τσιφλίκια</p>	<p>Ιστορική ενσυναίσθηση, χώρος, χρόνος</p>	<p>Μελέτη αποσπασμάτων από ομιλίες στο ελληνικό κοινοβούλιο σχετικά με τις εθνικές γαίες, με σκοπό την ανάπτυξη συζητήσεων και την εξαγωγή ιστορικών συμπερασμάτων.</p> <p>Παραγωγή σύντομων γραπτών ή εικονιστικών αφηγημάτων με θέμα «Ανήκεις σε μια αγροτική οικογένεια. Παρουσίασε την καθημερινότητα της οικογένειάς σου πριν και μετά τη διανομή γης».</p>
<p>Από τον πολυκομματισμό στον δικομματισμό</p>	<p>Να εντοπίσουν τα χαρακτηριστικά του πολυκομματισμού και να αξιολογήσουν το σύστημα του δικομματισμού.</p> <p>Να γνωρίσουν τις πολιτικές θέσεις των Τρικούπη και Δηλιγιάννη και να διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ τους.</p> <p>Να αντιληφθούν τη σημασία της αρχής της δεδηλωμένης για τη λειτουργία του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος.</p>	<p>Ασταθής κοινοβουλευτισμός, πελατειακές σχέσεις, δικομματισμός, αρχή της δεδηλωμένης</p>	<p>Ηθική διάσταση ιστορίας</p>	<p>Σύνταξη γλωσσαρίου με τους πολιτικούς όρους της συγκεκριμένης περιόδου.</p> <p>Άσκηση ιστορικού λόγου σε ομάδες: μελέτη γελοιογραφιών της εποχής που σατιρίζουν τον Τρικούπη και τον Δηλιγιάννη.</p> <p>Οι μαθητές καταγράφουν σε κατάλογο τα αντικείμενα με τα οποία τους «διακοσμούν» οι γελοιογράφοι, τις επιγραφές και τα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά που υπερτονίζουν.</p> <p>Μελέτη μιας παραγράφου από το άρθρο του Τρικούπη «Τις πταίει;» και μιας παραγράφου από τον λόγο του Γεωργίου Α΄ στη Βουλή. Συζήτηση γιατί η αρχή της δεδηλωμένης είναι τεκμήριο της δημοκρατικής λειτουργίας του πολιτεύματος.</p>
<p>Ανακεφαλαίωση</p>	<p>Να αποτιμήσουν την πρώτη πενηκονταετία του ελληνικού κράτους από οικονομική, πολιτική και πολιτιστική άποψη.</p>			<p>Οι μαθητές συντάσσουν μια επετειακή εφημερίδα για τον εορτασμό των 70 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση με θεματικές «Πολιτική», «Κοινωνία», «Οικονομία», «Πολιτισμός», «Οράματα για το μέλλον».</p>

	Να αποτιμήσουν τις εξελίξεις στην Ευρώπη από τη Γαλλική και τη Βιομηχανική Επανάσταση μέχρι τη γερμανική ενοποίηση.			Οι μαθητές συνθέτουν ένα μεγάλο κολάζ στην τάξη με χαρακτηριστικές φράσεις και προσωπικότητες της Ευρώπης από τα τέλη του 18 ^{ου} έως τα τέλη του 19 ^{ου} αιώνα.
--	---	--	--	--

Προτεινόμενοι Θεματικοί φάκελοι

Η ανάπτυξη των ευρωπαϊκών αστικών κέντρων (15ος-19ος αιώνας) (3-4 διδακτικές ώρες)

Μέσα από τον φάκελο αυτό οι μαθητές-τριες θα παρακολουθήσουν την ανάπτυξη των ευρωπαϊκών αστικών κέντρων, από την περίοδο της Αναγέννησης (Ιταλικές πόλεις-Φλάνδρα, δίκτυα πόλεων) μέχρι και την πληθυσμιακή έκρηξη του 19ου αι. με τη βιομηχανική επανάσταση, την αστικοποίηση και τη δημιουργία των βιομηχανικών κέντρων. Θα συνδέσουν την ανάπτυξη των πόλεων με τον εκχρηματισμό της οικονομίας και τη γέννηση και κυριαρχία του καπιταλισμού: ανάπτυξη εμπορίου (εμπορικοί σταθμοί, λιμάνια), ανάπτυξη βιοτεχνίας, συγκρότηση βιομηχανικών συγκροτημάτων, σιδηροδρομικών και ατμοπλοϊκών συνδέσεων. Παράλληλα, θα παρακολουθήσουν την πολεοδομική ανάπτυξη και ανάπλαση των ευρωπαϊκών πόλεων, την κοινωνική και οικονομική τους οργάνωση (πύργοι ρολογιών, δημόσια οικοδομήματα, τράπεζες, πλατείες, δημόσιοι κήποι, χώροι αναψυχής κ.ά) που ακολουθούν την ανάπτυξη και τις ανάγκες της ακμάζουσας αστικής τάξης. Η δημογραφία των πόλεων (κοινωνικά στρώματα και κατοικίες, δημόσια υγεία-επιδημίες, αστική οικογένεια, μετανάστευση κλπ) αποτελεί άλλη ενδιαφέρουσα πτυχή για την κατανόηση της όχι μόνο της ιστορίας των πόλεων αλλά συνολικά της ευρωπαϊκής ιστορίας.

Πολιορκίες στην Ελληνική Επανάσταση (3-4 διδακτικές ώρες)

Με τον συγκεκριμένο ΘΦ οι μαθητές-τριες θα μάθουν ότι ο τρόπος διεξαγωγής μιας μάχης (και ναυμαχίας) διαφέρει από εποχή σε εποχή, δεδομένου ότι διαφέρουν καταρχήν τα αμυντικά και τα επιθετικά όπλα ανά ιστορικές περιόδους. Ο ΘΦ είναι απαραίτητο να περιλαμβάνει στοιχεία για τον τακτικό και στον άτακτο στρατό, τους κλέφτες και τους αρματολούς (και στη δράση τους πριν την έναρξη του Αγώνα), τη συμμαχική βοήθεια τόσο προς τους Οθωμανούς όσο και προς τους Έλληνες και το πώς αυτά επηρέασαν τις πολιορκίες πόλεων και στρατηγικών σημείων κατά τη διάρκεια του Αγώνα. Τέλος, με την επιλογή συγκεκριμένων παραδειγμάτων πολιορκίας (π.χ. Τριπολιτσά και Μεσολόγγι), θα γίνει συζήτηση για τα βιώματα των πολιορκημένων, τις

στρατηγικές επιβίωσης, κλπ. Στόχος είναι οι μαθητές/τριες να διερευνήσουν τους τρόπους διεξαγωγής των πολεμικών συγκρούσεων και την “τεχνολογία” του πολέμου κατά τη διάρκεια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας, με έμφαση στις πολιορκίες τόσο από την πλευρά των Οθωμανών όσο και από την πλευρά των Ελλήνων, οι οποίοι πολιορκήσαν πόλεις στρατηγικά σημαντικές (Τριπολιτσά), προκειμένου να παγιώσουν την Επανάσταση.

Τα μιλέτ στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (2-3 διδακτικές ώρες)

Η αναδιοργάνωση των εθνοθρησκευτικών ομάδων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στο πλαίσιο των κρατικών μεταρρυθμίσεων στον 19^ο αιώνα και οι νέες προοπτικές που χαράσσονταν στη λειτουργία τους και την πολιτική, οικονομική και πολιτισμική τους δραστηριότητα. Οι μεταρρυθμιστικές απόπειρες της οθωμανικής διοίκησης (τανζιμάτ) για συγκεντρωτικό έλεγχο και ομαλή ενσωμάτωση των μη μουσουλμανικών πληθυσμών στην οθωμανική κοινωνία στα πλαίσια του οθωμανισμού (ισότητα μεταξύ των μιλέτ). Οι σχέσεις μεταξύ των πληθυσμών των διαφορετικών μιλέτ (από την εχθρότητα μέχρι την ανοχή του άλλου). Η όξυνση των πολιτικών και εθνικών αντιπαράθεσεων λόγω του εντεινόμενου εθνικισμού στα Βαλκάνια στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα και η αποτυχία των μεταρρυθμίσεων. Οι Νεότουρκοι και η πολιτική τους απέναντι στους μη μουσουλμανικούς πληθυσμούς της Αυτοκρατορίας. Οι μαθητές-τριες θα γνωρίσουν τον προεθνικό θεσμό των μιλέτ με σκοπό να κατανοήσουν ότι η κοινωνικοπολιτική οργάνωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κατά τον 19^ο αιώνα εδραζόταν στο θρήσκευμα, διακρίνοντας την από τη μεταγενέστερη και σύγχρονη οργάνωση με άξονα την εθνική ταυτότητα. Τέλος, θα εξηγήσουν τους λόγους για την τελική αποτυχία των οθωμανικών μεταρρυθμίσεων για ισότητα μεταξύ των μιλέτ.

Ο αστός κατακτητής. Μια αστική οικογένεια στην Ελλάδα του 19ου αιώνα (3-4 διδακτικές ώρες)

Εισοδήματα και οικιακές δαπάνες μιας αστικής οικογένειας. Διατροφικές συνήθειες, ενδυμασία, εκπαίδευση. Το αστικό σπίτι και η διαμόρφωση των χώρων του. Οι έμφυλοι ρόλοι και τα “καθήκοντά” τους. Κοινωνικότητα και ελεύθερος χρόνος. Ομοιότητες και διαφορές με μια σύγχρονη οικογένεια. Οι μαθητές-τριες θα κληθούν να κατανοήσουν την ανάδυση της αστικής τάξης στο ελληνικό κράτος μέσα από οικονομικές και επαγγελματικές δραστηριότητες (εμπορικές, χρηματιστηριακές, κ.ά., ελευθέρια επαγγέλματα), ή/και τη σύνδεση με την κεντρική διοίκηση (στρατιωτικοί, καθηγητές πανεπιστημίου, δικαστικοί κ.ά) και να μελετήσουν τα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά αυτής της τάξης μέσα από το παράδειγμα της καθημερινότητας μιας αστικής οικογένειας.

Δικαίωμα ψήφου και καθολική ψηφοφορία (2-3 διδακτικές ώρες)

Κοινοβουλευτισμός και σύγχρονες αστικές αξίες. Το Σύνταγμα. Οι έννοιες του “λαού” και του “πολίτη”. Κριτήρια συμμετοχής στις εκλογές, ανά εποχή και κοινωνία: ποιοι έχουν δικαίωμα ψήφου και ποιοι αποκλείονται. Καθολική ψηφοφορία και είσοδος των μαζών στην πολιτική. Γυναικεία ψήφος και φεμινισμός (κινήματα χειραφέτησης και αντιστάσεις). Τα σφαιρίδια και το μαύρο. (Συντάγματα, άρθρα, γελοιογραφίες). Οι μαθητές-τριες θα κληθούν να κατανοήσουν ότι το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι δεν είχε πάντοτε τη μορφή που έχει σήμερα και να μελετήσουν τις διεκδικήσεις και τους αγώνες για την εγκαθίδρυση του σύγχρονου δημοκρατικού πολιτεύματος. Επιπλέον, να διαπιστώσουν τη σημασία που έχει για την ομαλή λειτουργία μιας δημοκρατικής πολιτείας η καθολική ψηφοφορία, καθώς επίσης και τα διαφορετικά κριτήρια με τα οποία οι κοινωνίες, ανά εποχή και μέχρι τις μέρες μας, καθόρισαν το δικαίωμα της ψήφου για τους πολίτες τους, άνδρες και γυναίκες.

Ανάπτυξη και παρακμή της Ερμούπολης Σύρου (3-4 διδακτικές ώρες)

Ο ΘΦ θέτει ως στόχο οι μαθητές-τριες να μελετήσουν, μέσα από την καθημερινή ζωή των κατοίκων, την ακμή της Ερμούπολης από την τρίτη δεκαετία του 19^{ου} αιώνα και την ανάδειξή της ως του κυριότερου οικονομικού κέντρου του ελληνικού βασιλείου και ως διαμετακομιστικού κέντρου της ανατολικής Μεσογείου. Να διακρίνουν τις σχέσεις των δύο κοινοτήτων του νησιού, ορθόδοξων και καθολικών, και να διαπιστώσουν την ανάπτυξη αστικής και εργατικής τάξης. Να συνδέσουν τον περιορισμό των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ερμούπολη και τις επιπτώσεις στη ζωή των κατοίκων της πόλης στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα με τον ευρύτερο δομικό μετασχηματισμό της ναυτιλίας, κύριο χαρακτηριστικό του οποίου ήταν η μετάβαση από το ιστίο στον ατμό. Τέλος να γνωρίσουν το νεοκλασικό στυλ αρχιτεκτονικής με δυτικές επιρροές που εισήχθη στην Ερμούπολη από τα τέλη της δεκαετίας του 1830. Τα βασικά περιεχόμενα του ΦΘ θα είναι τα εξής: Η ίδρυση της Ερμούπολης στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και η ανάδειξή της στο σημαντικότερο εμπορικό λιμάνι του ελληνικού κράτους μέχρι τη δεκαετία του 1880. Ορθόδοξοι και καθολικοί. Τα ναυπηγεία του νησιού και η τέχνη της ξυλοναυπηγικής. Η μετάβαση από την ιστιοφόρο στην ατμοκίνητη ναυσιπλοΐα και οι συνέπειές της για την Ερμούπολη. Η αρχιτεκτονική της πόλης.

Εθνικά σύμβολα (2-3 διδακτικές ώρες)

Ο ΘΦ στοχεύει να γνωρίσουν οι μαθητές-τριες την ιστορία των ελληνικών εθνικών συμβόλων και να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της κατασκευής και λειτουργίας τους για τη διαμόρφωση και ενίσχυση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας· να κατανοήσουν πώς η αναπαραγωγή και οι αναπαραστάσεις εθνικών συμβόλων (υλικών και άυλων) επιδρούν στη διαμόρφωση αντιλήψεων και τη συγκρότηση ταυτοτήτων· να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές με εθνικά σύμβολα άλλων και, κυρίως, γειτονικών λαών. Τα περιεχόμενα του ΦΘ θα είναι τα εξής: Έθνη-κράτη και εθνικά σύμβολα στον 19^ο αιώνα. Η εθνική σημαία και ο εθνικός ύμνος. Θυρεοί και δυναστείες. Η σημαία της Φιλικής Εταιρείας και τα φλάμπουρα του Ελληνικής Επανάστασης.

Αναπαραστάσεις εμβληματικών για το έθνος μαχών και γεγονότων και επίδρασή τους στη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης. Εθνικοί ήρωες και λαϊκές ιστορίες και παραδόσεις. Ηρώα και μνημεία. Δημόσιες χρήσεις της ιστορίας.